

יד מהרש"א
מסכת פסחים
פרק אור לארבעה עשר
חלק ב'
מדף ז: עד דף יד.

ה' חנוכה תשע"ב

מפתח

דף ז:	3
.....	3
תד"ה ונרות מנר	3
דף ח:	6
.....	6
תד"ה מטה החולקת בתוך הבית ומפסקת ובא"ד ור"ח גרס	6
דף ט:	9
.....	9
גמרא טעמא דלא חזינא	9
תד"ה כל מקום שחולדה	11
תד"ה כדי שתהא בהמה	13
דף ט:	15
.....	15
תד"ה ספק גררוהו ובא"ד ועוד יש לומר	15
תד"ה היינו תשע חנויות וא"ד ולה"נ	20
תד"ה היינו שתי קופות	24
דף י:	26
.....	26
תד"ה ספק על	26
תד"ה ספק ביאה טהור	31
תד"ה על ובדק ולא אשכח	32
תד"ה חולין ומעשר שני מעורבין	34
תד"ה הניח עשר ומצא תשע	35
דף י:	36
.....	36
ורש"י ד"ה לאחר המועד תד"ה ואם לא בדק בתוך המועד	36
דף יא:	39
.....	39
אבל לא גודשין (בסיוע של ר' יום טוב שאול פאלגער)	39
דף יב: - דף יב:	45
.....	45
תוספות ד"ה אחד אומר ותד"ה אלא אמר רבא ותד"ה לר' מאיר יהבינן	45
תד"ה באיזה יום	52
תד"ה לר' מאיר יהבינן להו	53
דף יב:	54
.....	54
תד"ה ולהך לישנא דאדם טועה שעה ומחצה	54
דף יג:	56
.....	56
תד"ה רבן גמליאל לאו מכריע	56
תד"ה ושורפין	57
רש"י ד"ה לא בערב שבת	58
תד"ה מאי לאו לנכרים	59

דף ז:

תד"ה ונרות מנר

בד"ה ונרות מנר וקשה דהל"ל חיפוש מנר כו' וי"ל דחיפוש לא קאי אנר כו' וא"ש דהשתא צריך לאתויי כו' עכ"ל פי' לדבריהם דקשיא להו דכמו דילפינן חיפוש מנרות דהיינו חיפוש דכתיב בנרות מנרות דכתיב גביה הכי אית לן למילף נמי חיפוש בנר עצמו מנר דכתי' גביה ובלאו קרא דנרות אית לן למילף שפיר מחיפוש דנר גופי' כדמשמע לקמן לתנא דבי ר"י דחיפוש דנרות וחיפוש דנר כל חד ראייה באנפי נפשה ואמאי תלה הנרות בנר והנר בנרות דמשמע דמנרות לחוד וכן מחיפוש דנר לחוד ליכא למילף מידי ותירצו דמחיפוש דנר לחוד ליכא למילף מידי דחיפוש לא קאי אנר אלא אקב"ה ולכך יש לפרש דהוצרך למילף חיפוש דנר מחיפוש דנרות דקאי חיפוש אנרות ואותן נרות יליף מנר משום דמנרות לחוד נמי ליכא למילף כדלקמן דילמא קולא כו' וקאמרי דא"ש השתא דצריך לאתויי קרא דחיפוש נרות כו' דודאי בכל דוכתא דמייתי תלמודא תרי קראי וכל חד באנפי נפשיה הוה ראייה כההיא דריש מסכת ב"ק גבי קרן מגנלן וכההיא דבי ר"י לקמן לא תקשי ליה אלא מאי ואומר דהיינו ל"ל קרא בתרא ולא תקשי ליה אמאי אצטריך לקרא קמא משום דלפי סברת התנא גם קרא קמא ראייה גמורה אלא משום דישי לבעל דין לחלוק הוצרך לאתויי עוד ראייה שניה מקרא בתרא אבל רב חסדא שאמר ונרות מנר ולא יליף ליה נרות דרשה לחודה ע"כ גם לפי סברתו מנרות לחוד ליכא למילף מידי וא"כ אמאי אצטריך ליה כלל לרב חסדא לקרא קמא דמקרא בתרא לחוד ה"ל למילף אי לאו כמ"ש דמנר לחוד נמי ליכא למילף מידי משום דלא קאי חיפוש אנרות ודו"ק:

(1) גמרא

(א) שאלה

(i) בודקין את החמץ לאור הנר

(ii) מנא הני מילי

(ב) תשובת רב חסדא

(i) בדיקת חמץ איקרי נמי חיפוש

(ii) וילפינן

(1) חיפוש דחמץ מחיפוש דכתיב בקרא זו: "בעת ההיא אחפש את ירושלים בנרות" (קרא קמא)

(2) וחיפוש בקרא קמא מנרות דכתיב גבי'

(3) ונרות מנר יחידי דכתיב בקרא זו: "נר ד' נשמת אדם חופש כל חדרי בטן" (קרא בתרא)

(ג) תשובת תנא דבי ר' ישמעאל

(i) ואומר קרא קמא

(ii) ואומר קרא בתרא

(2) מהרש"א

(א) שים לב

- (i) דמדברי רב חסדא ("ונרות מנר") משמע דקרא קמא לא סגי למיסמך עלי'
 (3) גמרא כמבואר במהרש"א
- (א) הקדמה
- (i) כל היכא דקתני תנא "ואומר – ואומר" משמעו דבעצם כל קרא לחודי' מספיק
 (ii) ברם
- (1) קא מייתי קרא בתרא כדי שלא ליתן פיתחון פה לבעל דין לחלוק
 (2) ולהכי מקשי בגמרא "מאי ואומר" כלומר איזו טענת בעל דין מפריכין בקרא בתרא
 (iii) ומובן
- (1) דלא קא מקשי בגמרא לתנא אמאי איצטריך לקרא קמא
 (2) דכבר קבענו אשר בעצם אית לי' לתנא אשר אף קרא קמא לחודי' מספיק
- (ב) וכן בגמרא דידן
- (i) מקשין לתנא דבי ר' ישמעאל
 (1) מאי ואומר דהיינו להפריך איזו טענת בעל דין קא מייתי תנא לקרא בתרא
 (ii) ומתריצין
- (1) שלא ליתן פתחון פה לבעל דין לחלוק
 (א) דלעולם נרות לא בדקי טובא
 (ב) ולא בדקי לירושלים בנרות אלא כדי שלא ימצא עוון זוטר
- (4) תוספות (כמבואר במהרש"א)
- (א) הקדמה
- (i) קבענו דמלשון רב חסדא משמע דמקרא קמא לחודי' לית למילף כלום
 (ב) ולכן מקשין בתוספות
- (i) למה איצטריך לי' לרב חסדא למייתי לקרא קמא כל עיקר
 (ii) הוה לי' למילף
- (1) חיפוש דחמץ מקרא דחיפוש בנר יחידי בקרא בתרא
 (2) וחיפוש בקרא בתרא מנר יחידי דכתיב גבי'
- (ג) ומתריצי
- (i) חלק א'
- (1) איצטריך לקרא קמא משום דלית למיסמך על קרא בתרא לחוד
 (2) דיכול להיות דמשמעו דהקב"ה הוא החופש כל חדרי בטן ולא נר הוא החופש
 (ii) חלק ב'
- (1) ומובן גם כן דמ"מ איצטריך נמי לקרא בתרא מאותו טעם דקבענו בגמרא דאיצטריך לקרא
 בתרא לתנא דבי ר' ישמעאל דהיינו שלא להקשות
 (א) דלעולם נרות לא בדקי טובא

(ב) ולא בדקי לירושלים בנרות אלא כדי שלא יימצא עוון זוטר

(2) אלא בשינוי זה

(א) דלתנא דבי ר' ישמעאל אותו טענה אינו אלא פתחון פה דבעל דין ובעצם מצינו למיסמך על קרא קמאי לחודי'

(ב) משא"כ לרב חסדא דאותו טענה מפריך ליכולת למיסמך על קרא קמא לחודי'

דף ת.

תד"ה מטה החולקת בתוך הבית ומפסקת ובא"ד ור"ח גרס

[דף ח עמוד א] תוס' בד"ה מטה החולקת כו' דלא משמע ליה שבשביל כך אין צריך בדיקה אלא משום דאין דרך לשוח כו' עכ"ל כך הגיה מהרש"ל לפי הגהתו אין לחלק כלל בין עצים ואבנים תחתיו לאין עצים ואבנים תחתיו אלא בין דמדליא ובין דמתתאי וק"ק דא"כ אמאי קתני כלל בבתרייתא עצים ואבנים תחתיו גם הטור א"ח מפליג בין עצים ואבנים תחתיו לאין תחתיו וכ' הב"י דהיינו כפי' הראשון של התוס' וע"כ נראה לקיים נוסחת התוס' הישנים שלפנינו שמלת אלא אינו דלפי זה ודאי דאיכא לחלק בין עצים ואבנים תחתיו לאינו תחתיו ואיכא לפלוגי נמי בין מדליא ובין מתתאי ותלמודא דמחלק בין מדליא ובין מתתאי ה"ה דה"מ לחלק כולה במדליא ובין עצים ואבנים תחתיו לאינן תחתיו אלא דחדא מנייהו נקט ודו"ק:

בא"ד ור"ח גרס בתרוייהו אין צריך ופריך מהא דבקמייתא לא בעינן עצים כו' עכ"ל ולפ"ז ליכא לפרושי אלא כפירוש ראשון שכתבו התוס' דבמדליא צריך בדיקה טפי אי ליכא עצים ואבנים שיוכל לעבור תחתיו אבל לפירוש שני שכתבו דמתתאי צריך בדיקה טפי דיכול לעבור עליה מאי איכפת לן בעצים ואבנים שתחתיה דכיון דמתתאי הוא העצים שתחתיו אין מעכבין אותו מלעבור עליו וק"ל:

(1) ברייתא א'

(א) רשב"ג

(i) מטה החולקת בתוך הבית ומפסקת צריכה בדיקה

(2) ברייתא ב'

(א) רשב"ג

(i) מטה החולקת בתוך הבית ועצים ואבנים סדורים תחת' אינה צריכה בדיקה

(3) גמרא

(א) קשיא

(i) הני תרי ברייתות סתרי אהדדי

(ב) תירוץ

(i) לא קשיא

(1) הא דמדליא שגבוהה הרבה

(2) הא דמתתאי דאינה גבוהה הרבה

(4) תוספות – ביאור דגמרא

(א) בהני ברייתות

(i) מדובר במטה המונחת באמצע הבית ואין יכולין להיכנס לצד הבית מבפנים אלא מעל למטה או מתחת למטה

(ii) ודנין אלו טעון בדיקה בצד הבית מבפנים

- (ב) ונוכל לפרש תירוץ דגמרא בתרי אופנים
- (i) פירוש ראשון – עוברין ביותר ניהותא מתחת למטה
- (1) חוששין לחמץ בחלק הבית לפנים במטה גבוה דמצי לעבור תחת' לפנים ולכן טעין בדיקה
- (2) ולא חוששין לחמץ בחלק הבית לפנים במטה נמוכה ולכן לא טעין בדיקה
- (ii) פירוש שני – עוברין ביותר ניהותא ממעל למטה
- (1) חוששין לחמץ בחלק הבית לפנים במטה נמוכה דמצי לעבור עלי' לפנים ולכן טעין בדיקה
- (2) ולא חוששין לחמץ בחלק הבית לפנים במטה גבוה ולכן לא טעין בדיקה
- (ג) קשיא
- (i) לפירוש ראשון דדנין אלו מצי עובר תחת המטה לפנים
- (ii) במקום לחלק בין מטה גבוה למטה נמוכה אמאי לא משיבין
- (1) דבברייתא א' צריכה בדיקה משום דמצי לעבור מתחת המטה משום דאין עצים ואבנים סדורים שם
- (2) ובברייתא ב' לא צריכה בדיקה משום דלא מצי לעבור מתחת המטה משום דעצים ואבנים סדורים שם
- (5) תירוץ תוספות לגרסת והבנת מהרש"ל
- (א) גרסת מהרש"ל
- (i) "דלא משמע לי' שבשביל כך [עצים ואבנים] אין צריך בדיקה אלא [משמע לי' שבשביל כך אין צריך בדיקה] משום דאין דרך לשוח ולעבור תחת המטה"
- (ii) אשר במלה "לי'" כיוונו בתוספות לתרצן במסקנא דבמידליא או מתתאי תליא מילתא
- (ב) דהיינו דתוספות ס"ל אשר
- (i) למסקנא לא מעלה ולא מוריד אלו עצים ואבנים סדורים תחת'
- (ii) ודיקא במידליא ומיתתאי תליא מילתא
- (6) מהרש"א
- (א) ב' קושיות לשיטת מהרש"ל
- (i) קשיא א'
- (1) דוחק לומר דעצים ואבנים דהוזכרו בברייתא אין להם שום שייכות לדין בדיקה
- (ii) קשיא ב'
- (1) טור בסי' תלג פוסק דאכן דין בדיקה תלוי בעצים ואבנים
- (2) ומפרש בית יוסף דהיינו כ"תירוץ ראשון" בתוספות
- (3) כלומר לאותו פירוש דבגמרא דנין באלו מצי לעבור מתחת למטה
- (7) המשך מהרש"א
- (א) גרסא בתוספות אליבא דמהרש"א
- (i) "דלא משמע לי' שבשביל כך אין צריך בדיקה אלא משום דאין דרך לשוח ולעבור תחת המטה"

- (ii) אשר במלה "לי" כיוונו בתוספות למקשן לפני שתרצו אשר במידליא או מתתאי תליא מילתא אלו מצי להיכנס לפנים הבית מתחת למטה
- (ב) דהיינו תוספות ס"ל אשר
- (i) לכן לא סליק אדעת' דמקשן לתרץ אשר בעצים ואבנים סדורים תחת' תליא מילתא
- (ii) משום דתרצן אכתי לא חידש דשאני מטה גבוהה דנוח לו לעבור תחת המטה מן מטה נמוכה דלא נוח לו כל כך לעבור תחת המטה
- (iii) ברם
- (1) לאחר דחידש תרצן דשאני מטה גבוהה דמצי לעבור תחת המטה ומטה נמוכה דלא מצי לעבור תחת המטה
- (2) מסתבר דאף מכה עצים ואבנים נמי לא נוח לעבור תחת המטה
- (iv) ואכן
- (1) הוי מצי נמי לתרץ דבעצים ואבנים נמי תליא מילתא
- (2) אלא דחדא מתרתי נקט
- (8) המשך תוספות כמבואר במהרש"א
- (א) ר' חננאל גורס דאינה צריכה בדיקה בין בברייתא א' בין בברייתא ב'
- (ב) והקשו בגמרא דהני ברייתות סתרי אהדדי מחמת
- (i) דמברייתא א' משמע דאינה צריכה בדיקה אפילו היכא דעצים ואבנים אינן סדורים תחת'
- (ii) ובברייתא ב' משמע דאינה צריכה בדיקה דיקא בעצים ואבנים סדורים תחת'
- (9) מהרש"א
- (א) מוכרח לרבינו חננאל
- (i) דחייב בדיקה תלוי ביכולת לשוח ולעבור תחת המטה דאז נ"מ בזה שעצים ואבנים סדורים תחת'
- (ii) ואינו תלוי ביכולת לעבור ממעל למטה דאז מה לנו שעצים ואבנים סדורים תחת'

דף ט.

גמרא טעמא דלא חזינא

[דף ט עמוד א] גמרא טעמא דלא חזינא כו' ואגופא דמתני' בלא חזינא דשקל דקתני ביה טעמא דא"כ אין לדבר סוף לא קשיא ליה בלאו האי טעמא נמי לא לבעי בדיקה דנימא אכלתו מי לא תנן כו' י"ל דודאי האי טעמא אין לדבר סוף לא שייך אלא במבית לבית ובההוא דמבית לבית וכ"ש מחצר לחצר ומעיר לעיר ודאי דאין חוששין ואפילו חזינא בבית אחד דשקל ומה"ט דא"כ אין לדבר סוף אלא דממקום למקום דאיכא למימר דיש לדבר סוף שיבדוק בפ"א עם בני ביתו זה בזוית זו וזה בזוית זו ובההוא דייקינן ביה דאין חוששין קתני ביה דלא חזינא דשקל הא חזינא דשקל כו' ודברים אלו יש לנו ללמוד מדברי התוס' לקמן בד"ה ולא חיישינן לחולדה כו' ודו"ק:

(1) משנה דמדורות עכו"ם

(א) מדורות עכו"ם טמאין מפני שקוברין נפליהם בבתיהם

(ב) אבל כל מקום שחולדה וחזיר יכול להלוך אין צריך בדיקה שאם הושלך שם חטוהו ואכלוהו

(2) משנה דידן כמבואר ברש"י

(א) מי שבדוק ביתו לא צריך לבדוק כל הבית בבת אחת

(ב) שאלה

(i) אם אינו בודק כל הבית בבת אחת

(ii) נימא דצריך לחזור לבדוק שמא

(1) בתוך שבא לבדוק זוית זו

(2) חולדה דלא חזא אותה גיררה חמץ לזוית אשר בדק אותה מכבר

(ג) תשובה

(i) אם כן אין לדבר סוף

(ii) ואף אלו בדק כל ביתו בבת אחת צריכין למיחש דלאחר כך הביאה חולדה חמץ מבית אחר דאכתי לא נבדק בחצר חבירו

(3) גמרא

(א) קשיא למשנה דידן

(i) טעמא דלא חזינא דשקל

(ii) הא חזינא דשקל חמץ חיישינן שמא עדיין אית' לחמץ כאן

(ב) ותיקשי

(i) במשנה דידן בדומה למשנה דמדורות עכו"ם

(ii) אף בדחזינא חולדה דשקל נינקט דאכלוהו ואמאי צריך לבדוק עוד הפעם

(4) מהרש"א

(א) הקדמה

- (i) במשנה הוצרכנו לתרי נקודות היתר כדי שלא לבדוק
 (1) דלא חזא הבודק לחולדה שגיררה חמץ
 (2) ודאין לחוש לגרירת חולדה דלא חזא דא"כ אין לדבר סוף
- (ii) ולא הקשו בגמרא אלא דאמאי צריכנא לנקודת היתר דלא חזינא
 (ב) קשיא
 (i) אמאי לא הקשו עוד
 (1) דמאחר דאית לן למינקט אשר חולדה אוכלת מה שגוררת
 (2) לא צריכנא למיסמך על אין לדבר סוף לברר דלא גיררה חמץ כל עיקר
- (ג) תירוץ
 (i) חלק א'
 (1) כל היכא דאמרינן אין לדבר סוף פשיטא דלא צריך בדיקה אף בלא טענה דאכלתי'
 (2) ולכן לאופן זה לא מקשי גמרא כלום מן הך דמדורות עכו"ם
 (ii) חלק ב'
 (1) שאלה
 (א) אכן באיזו אופן קא סמיך משנה דידן על טענת אין לדבר סוף
 (2) תשובה
 (א) מצינן להולמה לטענת אין לדבר סוף דיקא לגבי ב' בתים של ב' בני אדם
 (ב) ברם בבית אחד יש לדבר סוף כיון דמצי הבודק ובני ביתו למיבדק כל ביתו בבת אחת
- (iii) חלק ג'
 (1) ובאופן דבודק חזא חולדה שגיררה חמץ מן זוית א' דאכתי לא בדוק לזוית ב' דכבר נבדק
 (2) דבאותו אופן
 (א) לית למיסמך על טענת אין לדבר סוף
 (ב) ומצריכה משנה עוד בדיקה היכא דחזי' לחולדה
 (3) הוא דמקשי בגמרא דעל סמך דאכלתי' לא ליצטרך בדיקה

תד"ה כל מקום שחולדה

תוס' בד"ה כ"מ שחולדה כו' דאין מדורות עכו"ם בחוצה לארץ עכ"ל וז"ל הרמב"ם בפ"י המשנה סוף מסכת אהלות ולשון התו' אין מדור העכו"ם ובית הפרס בחו"ל לפי שחו"ל נפרדה בטומאתה בגזירה דרבנן כו' עכ"ל וק"ק לפ"ז מאי פריך ממדור העכו"ם דאתי ספק ומוציא מידי ודאי דרבנן אמתניתין דגבי חמץ איכא ודאי דאורייתא ולא אתי ספק ומפקיע כמ"ש תוס' לקמן דמתניתין איירי כשלא ביטלו והוי ודאי דאורייתא ודו"ק:

(1) משנה כמבואר ברש"י

(א) מי שבודק ביתו אינו טעון לבדוק כל הבית בבת אחת

(ב) דלא חוששין אשר חולדה דלא חזא גיררה חמץ מזוית שעוד לא בדק לזוית אשר בדק אותה מכבר

(2) גמרא

(א) הקדמה

(i) משמע ממשנה

(1) דהיינו טעמא דלא צריך למיבדק משום דלא חזא

(2) הא חזא חולדה דשקל חמץ חיישינן שמא עדיין אית' לחמץ כאן

(ב) ותיקשי

(i) דתנן

(1) מדורות עכו"ם טמאין מפני שקוברין נפליהם בבתיהם

(2) וכל מקום שחולדה וחזיר יכול להלוך אין צריך בדיקה

(3) שאם הושלך שם חטטוהו ואכלוהו

(ii) ואף במשנה דידן בדחזא לחולדה דשקל חמץ נימא דאכלתי'

(ג) תירוץ דרבא

(i) במשנה דמדורות עכו"ם לא חזא לנפל ואימור דלא הוי נפל כל עיקר

(1) וספק דאכלתי' מוציא מידי ספק נפל

(ii) משא"כ באופן מי דחזא לחולדה שגיררה חמץ הרי ודאי איכא חמץ

(1) ואין ספק דאכלתי' מוציא מידי ודאי דחמץ

(ד) קשיא

(i) תניא דחבר שמת פירותיו בחזקת מתוקנין הן דספק מעשר מוציא מידי ודאי טבל

(ii) ותיקשי דנימא דאין ספק מוציא מידי ודאי

(ה) תירוץ

(i) מערים אדם על תבואתו ומכניסה במוץ שלה כדי שתהא אוכלת ופטורה מן המעשר

(ii) ומפני דיכול להיות דהכניסה במוץ שלה ליכא אלא ספק מעשר לגבי אכילת בהמה

(iii) ומובן דספק מעשר מוציא מידי ספק טבל

3) תוספות ד"ה כדי שתהא בהמה אוכלת

(א) קשיא

- (i) תבואה זו אף אלו הכניסה במוץ שלה ודאי טבל דרבנן הוי לגבי אכילת אדם בסעודת קבע
- (ii) ותיקשי דהיתכן אשר ספק מעשר מוציא מידי ודאי טבל דרבנן

(ב) תירוץ

- (i) הא דאין ספק מוציא מידי ודאי לא אמרינן אלא לגבי ודאי דאורייתא
- (ii) כגון במשנה דידן דמיירי בדלא ביטלו ולכן חיוב בדיקה שלו מדאורייתא הוא

4) מהרש"א

(א) הקדמה

- (i) טומאת מדורות עכו"ם אינו אלא דרבנן ובחוץ לארץ ליתא לטומאה זו כל עיקר

(ב) קשיא

- (i) לעיל אמאי לא משני דמדורות עכו"ם שאני
- (ii) דספק מוציא אפילו מן ודאי נפל מחמת דלכל היותר ליכא אלא טומאה דרבנן

תד"ה כדי שתהא בהמה

בד"ה כדי שתהא בהמה כו' ומהכא נמי ידעינן דאין ישראל מאכיל לבהמתו כרשיני תרומה כו' עכ"ל מפ"י מהרש"ל שאסור קודם הרמה וכ"ש אחר הרמה מן התרומה עצמה כו' עכ"ל לא ידענא מאי כ"ש הוא זה אבל כוונת התוס' דמהכא נמי ידעינן כו' ר"ל דמהאי הקישא גופיה ידעינן דאין לו לישראל להאכיל לבהמתו כו' דהיינו דאסור לישראל בתרומ' הנאה של כילוי דמה תרומה טהורה אין לו לישראל בה אף טמאה אין לו לישראל בה והיינו הדלקה והדר גמר טהורה מטמאה מה טמאה מתסר לישראל בהדלקה אף טהורה כן וכן כל הנאה של כילוי ושוב מצאתי כן בתוס' פרק כל שעה בד"ה מחמין לו חמין כו' וק"ל:

(1) גמרא כמבואר בתוספות

(א) אסור לאדם להאכיל לבהמתו תבואה שאינו מעושר אי לאו על ידי הערמה

(ב) קשיא

(i) טבל טהור בדרך כלל אינו אסור בהנאה

(ג) תירוצ

(i) טבל טהור מיהת אסור בהנאה של כליי' מהיקש דלהלן

(2) הקדמה להיקש

(א) תרומה טהורה מותרת לכהן אפילו באכילה

(ב) תרומה טמאה מותרת בהנאה של כליי' דוקא לכהן

(ג) תרומה טמאה מותרת לכל אדם בשאר כל הנאות

(ד) טבל טהור אסור באכילה אפילו לכהן

(3) היקש גופה

(א) קרא

(i) את משמרת תרומותי

(ב) דרש

(i) בשתי תרומות הכתוב מדבר אחת טהורה ואחת טמאה

(ii) ומקישין זה לזה בב' לימודין ככה:

(ג) לימוד א'

(i) מה תרומה טהורה אין בו לכהן זכות לאכילה אלא משעת הרמה ולא לפני הרמה כשעודו טבל טהור

(ii) אף תרומה טמאה אין בו לכהן זכות להדלקה אלא משעת הרמה ולא לפני הרמה כשעודו טבל טמא

(ד) לימוד ב'

(i) ומה תרומה טמאה דקבענו בלימוד א' דקודם הרמה בעודו טבל טמא מיתסר אפילו לכהן בהדלקה שהיא הנאה של כליי'

- (ii) אף תרומה טהורה קודם הרמה בעודו טבל טהור מיתסר אפילו לכהן בכל הנאה של כליי' כולל הדלקה ולהאכילו לבהמתו
- (4) המשך תוספות
- (א) "ומהכא נמי ידעינן דאין ישראל מאכיל לבהמתו כרשיני תרומה"
- (5) מהרש"ל
- (א) תוספות רצונם לומר
- (i) כיון דקבענו אשר טבל טהור אסור בהנאה של כליי' בין לכהן בין לישראל
- (ii) כל שכן
- (1) אשר מיהת לישראל אסור הנאה של כליי' אפילו לאחר הרמה כשנעשית תרומה טהורה
- (2) ולכן אסור לישראל להאכיל לבהמתו כרשיני תרומה טהורה
- (6) מהרש"א
- (א) קשיא
- (i) מאי כל שכן הוא זה
- (ii) כלומר מהו הקל ומהו החומר להסיק דביותר מסתבר
- (1) אשר תרומה טהורה אסור לישראל בהנאה של כילוי
- (2) מלאמור אשר טבל טהור אסור בהנאה של כילוי בין לכהן בין לישראל
- (ב) שיטת מהרש"א בביאור תוספות
- (i) מהיקש דלעיל ילפינן עוד הני ב' לימודים
- (1) לימוד ג'
- (א) מה תרומה טהורה שיש בה לכהן זכות אכילה ומ"מ אין לישראל בה זכות אכילה
- (ב) אף תרומה טמאה שיש בה לכהן זכות הדלקה אין לישראל בה זכות הדלקה
- (2) לימוד ד'
- (א) ומה תרומה טמאה קבענו בלימוד ג' דמיתסר לישראל בהדלקה שהיא הנאה של כליי'
- (ב) אף תרומה טהורה מתסר לישראל בהדלקה וכן בכל הנאה של כילוי כולל להאכיל לבהמתו כרשיני תרומה

דף ט:

תד"ה ספק גררוהו ובא"ד ועוד יש לומר

דף ט עמוד ב] בד"ה ספק גררוהו כו' דאי איכא פותח טפח מה מועלת גרירה והא פותח טפח מביא את הטומאה כו' עכ"ל ולא ניחא להו לקיים פירש"י דהוה פותח טפח אלא שפתח החור במקום שנכנס לבור אינו פותח טפח כמו שכתב מהרש"ל וכדמוכח בתוס' סוף פרק בתרא דשבת דא"כ ה"ל קבר סתום ואפילו בפותח טפח על הטומאה בוקעת הטומאה ועולה כדמוכח בתוס' פרק המוכר פירות ע"ש:

בא"ד ועוד י"ל דרגלי הכהן ברה"י כו' ואכלוהו הוי ספק הרגיל עכ"ל ולתירוצא בתרא נמי דקאמר ודאי הוא דודאי נפל היה ובודאי גררוהו מ"מ לרגלי הכהן הוה ס"ס דשמא גררוהו ולא גררוהו תחת רגליו וא"נ גררוהו תחת רגליו שמא אכלוהו דהוי ספק הרגיל ובהכי יתיישב דנקט תלמודא ספק דגררוהו כו' מוציא מידי ודאי ולא ניחא ליה (באומר) [ד"ר באימר] אכלתיה כדקאמר לעיל במדור העכו"ם משום דבא ליישב לפי המסקנא דודאי (ודאי) [ד"ר וודאי] הוא ודודאי נפל הוא ובודאי יגררוהו דמה"ט ניחא דלא יטמא כהן מבפנים לבור אבל מה"ט אדרבה יטמא מבחוץ לבור מתחת רגליו דודאי גררוהו מבחוץ ולכך קאמר דספק אם גררוהו תחת רגליו ואם לא גררוהו תחת רגליו ובההיא דאימר אכלתיה הוה ספק הרגיל וטהור ודו"ק:

(1) משנה

(א) מדורות עכו"ם טמאים מפני שקוברים נפליהם בבתיהם

(ב) ברם כל מקום שחולדה וחזיר יכולין להלוך אין צריך בדיקה וטהור שאם הושלך שם חטטהו ואכלוהו

(2) ברייתא

(א) מעשה

(i) בשפחה שהטילה נפל לבור

(ii) ובא כהן והציץ לבור ונפל לא ראה

(iii) ואפשר דהי' שם ואפ"ה לא ראהו

(ב) השתא

(i) אלו הי' נפל בבור כשהאהיל הכהן על פנים הבור פשיטא דנטמא

(ii) ברם טיהרוהו מפני שחולדה וברדלס מצויין שם ונקטינן דגיררוהו חולדה וברדלס לנפל לחורן ולא האהיל הכהן עליו

(3) רש"י

(א) קשיא

(i) חור שאינו פותח טפח דינו כבור סתום דטומאתו בוקעת ועולה למעלה בכותל הבור מבחוץ

(ii) והו"ל לכהן ליטמא מספק דלמא חור החולדה עומד תחת רגליו של כהן

(ב) תירוצ

(i) סתם חור חולדה וכו' פותח טפח

(4) תוספות

(א) קשיא לרש"י

(i) אי אותו חור פותח טפח מסתבר אשר פתח בין החור לבור נמי פותח טפח הוא

(ii) ודינא הוא דאותו פתח מביא טומאה לבור גופי' ומטמא לכהן בטומאת אהל

(5) מהרש"ל

(א) תירוץ לקושיית תוספות

(i) נהי דאותו חור פותח טפח מלמעלה

(ii) מכל מקום אינו פותח טפח בפתח בין חור לבור

(6) מהרש"א

(א) תוספות לית להו תירוץ דמהרש"ל לרש"י משום דסבירא להו

(i) דאי אין בפתח החור לבור פותח טפח

(ii) קבר סתום הוא וטומאתו בוקעת ועולה אף בחור שפותח טפח מלמעלה

(7) המשך דגמרא

(א) קשיא

(i) לכאורה מדובר אשר ודאי דהטילה שפחה נפל לבור

(ii) וליכא אלא ספק דשמא גיררוהו חולדה וברדלס לחורן ודלכן לא האהיל הכהן עליו בפנים הבור

(iii) ותיקשי דהאיך מוציא ספק גרירה מידי ודאי נפל

(ב) תירוץ א' דגמרא

(i) אכן מספקינן אלו הוי נפל או רוח ולהכי ספק גררוהו לחורן מוציא מידי ספק נפל

(ii) שים לב

(1) דבאופן זה ליכא אלא ספק ספיקא שנטמא כהן בטומאת אהל מפנים הבור

(2) דהרי נטמא דיקא אלו הפילה נפל ולא רוח ועוד דלא גררוהו חולדה וברדלס לחורן

(ג) תירוץ ב'

(i) לעולם אימא לך דודאי הטילה נפל לבור ולא רוח

(ii) אבל נקטינן דודאי גיררוהו חולדה וכו'

(iii) ולכן מובן דודאי מוציא מידי ודאי

תירוץ ב' דגמרא	תירוץ א' דגמרא	טיהרוהו לכהן
ודאי נפל הפילה וודאי חולדה וברדלס גררוהו	ליכא אלא ספק ספיקא דנטמא בטומאת אהל מפנים הבור דיכול להיות דרוח הפילה ואפילו אלו הפילה נפל ספק גררוהו לחורן	

(8) תוספות

(א) הקדמה

(i) ספק טומאה ברשות הרבים טהור ומוציא מידי ודאי

(ii) מה שאין כן ברשות היחיד דטמא אפילו בספק ספיקא של טומאה

(ב) קשיא לתירוץ א' דגמרא

(i) אלו האי בור ברשות הרבים קאי

(1) אמאי הקשה מקשן האיך מוציא ספק מידי ודאי

(2) הי' לו לתרץ לעצמו

(א) דשאני הכי דבדיני טומאה מישתעי

(ב) וקבענו דספק טומאה ברה"ר טהור ומוציא מידי ודאי

(ii) ואלו האי בור ברשות היחיד קאי

(1) מאי מועיל לתירוץ א' אשר ספק גררוהו מוציא מידי ספק נפל

(2) הרי בדיני טומאה משתעי

(3) והי' לנו לטמאותו דברה"י אפילו ספק ספיקא סגי לטמא

(iii) שים לב אשר לתירוץ ב' לא קשה מידי

(1) דלתירוץ ב' נקטינן דודאי גררוהו וליכא ספיקא כלל

(2) ובפשיטות טהור אף ברשות היחיד

(ג) תירוץ

(i) נהי דבדרך כלל ברשות היחיד אפילו ספק ספיקא סגי לטמא

(ii) מכל מקום

(1) באופן דליכא אלא ספק ספיקא לטמאות כלומר דאיכא ב' ספיקות לטהר

(2) מטהרין אפילו ברשות היחיד היכא דחד מן הני ספיקות לטהר הוה ספק הרגיל

(iii) השתא

(1) לעולם בור ברשות היחיד קאי

(2) והי' לך תרי ספיקות לטהר

(א) ספק רוח הפילה

(ב) ואף אלו נפל הפילה ספק גררוהו

(3) והי' ספק גררוהו ספק הרגיל הוה

תירוץ א' דגמרא	תירוץ ב' דגמרא	
ליכא אלא ספק ספיקא דנטמא בטומאת אהל מפנים הבור דיכול להיות דרוח הפילה ואפילו אלו הפילה נפל ספק גררוהו לחורן	ודאי נפל הפילה וודאי חולדה וברדלס גררוהו	טיהרוהו לכהן
תוספות: מדובר בבור ברשות היחיד ואף על פי כן כהן טהור בספק ספיקא משום דספק גררוהו ספק הרגיל הוא		

(ד) קשיא לתירוץ א' דגמרא

(i) ברם אלו רגלי כהן נמי ברשות היחיד עומדים

(ii) הרי איכא נמי ספק ספיקא לטמאותו מכח טומאת נפל דבוקעת ועולה מחוץ לבור כלומר מכותלי הבור

- (1) ספק נפל הפילה ספק רוח הפילה
- (2) ואלו נפל הפילה ספק אשר גררוהו לחורן ורגלי כהן עומדות למעלה נגד החור
- (iii) וקבענו
- (1) דנהי דרש"י מפריך קושיא זו כדביארנו למהרש"ל
- (2) מ"מ תוספות לא אזלי בשיטת רש"י
- (ה) תירוץ א' לקושיית תוספות לתירוץ א' דגמרא לגבי מקום רגליו של כהן
- (i) רגלי כהן עומדים ברשות הרבים
- (ii) ולכן כדי לטהר לכהן מן טומאה מחוץ לבור מספיק חד מן הני ספיקות
- (1) ספק אשר רוח הפילה
- (2) ספק אשר חורן אינן נגד רגליו של כהן
- (iii) שים לב
- (1) דלא רצו למיסמך על שמא לא גררוהו כל עיקר
- (2) דהרי קבענו דאיצטריך לן למיסמך על ספק הרגיל דגררוהו כדי לטהרו מטומאת אהל בפנים הבור
- (ו) תירוץ ב' לקושיית תוספות לתירוץ א' דגמרא לגבי מקום רגליו של כהן כמבואר במהרש"א
- (i) לעולם רגלי כהן ברשות היחיד עומדים ואפילו הכי טהור מחמת דאיכא לכל הפחות ב' ספיקות לטהרו אשר חד מהן ספק הרגיל הוה
- (1) ספק דכהן אינו עומד כנגד הנפל
- (2) וספק דאכלתי חולדה וברדלס אשר ספק זה הוה ספק הרגיל
- (ii) שים לב
- (1) אשר ספק דגררוהו לא מועיל לטהרו לכהן אלא אדרבה מפסיד לכהן דמחמת ספק דגררוהו מסופקין אנן דלמא גררוהו לחור לנגד רגליו
- (2) ואשר לתירוץ א' דגמרא איכא עוד ספק אינו רגיל לטהרו דהיינו ספק דרוח הפילה
- (9) מהרש"א
- (א) הקדמה
- (i) ניהדר לתירוץ ב' דגמרא אשר טיהרוהו מספק טומאת אהל בברייתא מחמת דודאי מוציא מידי ודאי
- (ii) דהיינו דודאי דגררוהו מוציא מידי ודאי נפל
- (ב) שים לב
- (i) דלתירוץ זו
- (1) מכל שכן דהוי להו לתוספות להקשות דאלו רגלי כהן עומדים ברשות היחיד איצטריך לטמאו לכהן
- (א) חדא
- (i) דלא זו בלבד דספק גררוהו לחורן

(ii) אלא אף זו דודאי גררוהו לחורן

(ב) ועוד

(i) דליכא ספק אשר רוח הפילה

(ii) אלא דבפשיטות נקטו תוספות אשר לתירוץ ב' דגמרא נמי איכא מיהת ב' ספיקות לטהר אשר חד מהן ספק הרגיל הוא

(1) ספק אלו לא גררוהו נגד רגליו של כהן

(2) ספק הרגיל דאכלתי'

(ג) קשיא

(i) כשהקשו בגמרא מעיקרא לברייתא דהיתכן אשר ספק דגררוהו מוציא מידי ודאי לטהר לכהן מן טומאת אהל בפנים הבור

(ii) אמאי נקטו אשר ספק דגררוהו הוא דמוציא מידי ודאי בעוד דהוי מצי למימר אשר ספק דאכלתי' הוא דמוציא מידי ודאי כעין הך דמשנה דמדורות עכו"ם

(ד) תירוץ

(i) בגמרא כבר הכירו מעיקרא דבסוף לתירוץ ב' דגמרא תצטרך למיסמך על ספק גררוהו כדקבענו

(1) דנהי דבקושטא מסקינן לאותו תירוץ ב' אשר הך ודאי דגררוהו לחורן מספיק שלא לחוש מן טומאת אהל בפנים הבור

(2) מכל מקום

(א) כדי שלא לחוש דנטמא הכהן מבחוץ על ידי טומאה דבוקעת ועולה מחור בכותלי הבור

(ב) איצטריך למיסמך על ספק שמא לא גררוהו תחת רגליו מבחוץ לבור בצירוף ספק הרגיל דאכלתי'

תד"ה היינו תשע חנויות וא"ד ולה"נ

בד"ה היינו ט' חנויות כו' ובנמצא הלך אחר הרוב ומשני שנמצא ביד עכו"ם כו' עכ"ל ובפשיטות מבנמצא הלך אחר הרוב לא קשיא להו מ"ש נמצא בפי עכבר משום דאיכא למימר דנמצא בפי עכבר גרע טפי דתלינן דנטלו העכבר ממקום קביעותו וה"ל כאלו נולד הספק במקום הקביעות אבל מדאוקמא נמצא ביד עכו"ם שפיר קשיא להו מ"ש וק"ל:

בא"ד ולה"נ גזרינן התם טפי שמא יקח מן הקבוע מבנמצא כיון שאין האיסור ידוע עכ"ל לפי מה שפירשו הכא דנכבשינהו דניידי הוה נולד הספק במקום קביעות לא הוה צריכי להאי טעמא בנמצא משום שאין האיסור ידוע אלא משום דבנמצא לא נולד הספק במקום קביעות לא גזרו ביה אבל דברי התוס' פרק ג"ה ובפ' התערובות יותר נכונים בזה שכתבו שם דנכבשינהו דניידי כ"כ עד שלא יהא הספק נולד במקום קביעות ולזה קשיא להו שפיר למאי דמשני התם בנכבשינהו דניידי דגזרו ביה שמא יקח מן הקבוע ה"נ ליגזור בנמצא והוצרכו לתרץ בנמצא כיון שהאיסור ידוע לא גזרו ביה שמא יקח גם מן הקבוע וק"ל:

(1) הקדמה א'

(א) ספק שנולד בדבר במקום קבוע

(ב) כגון

(i) תשע חנויות כולן מוכרות בשר שחיטה ואחת מוכרת בשר נבילה

(ii) ובעת שלקח בשר בחנות לא הכיר אלו אותה חנות מוכרת בשר כשר או בשר נבילה

(ג) אין הולכין בו בתר רוב להתירו

(ד) אלא דנין דהוה כמחצה על מחצה וספק איסורא לחומרא

(2) הקדמה ב'

(א) ספק שנולד בדבר לאחר שפרש ממקום קבוע שלו

(ב) כגון

(i) בשר שנמצא בין החנויות

(1) דנוקטין דמי שלקח הבשר הכיר מאיזו מקום קבוע (כלומר מאיזו חנות) לקח אותו

(2) ולא נולד ספק בבשר אלא לאחר שפרש ממקום קבוע שלו ונפל בין החנויות

(ג) הולכין בו בתר רוב להתירו

(3) גמרא במסכת חולין

(א) בשר שנמצא ביד נכרי הולכים בו בתר רוב משום דספיקו נולד ביד נכרי לאחר שפרש הבשר ממקום קבוע שלו בחנות

(4) גמרא דידן לשיטת תוספות

(א) תשע ציבורין של מצה ואחד של חמץ ואתא עכבר ושקל ונמצא בפי

(ב) ספיקו נולד במקום קבוע ודינו כמחצה על מחצה וספק איסורא לחומרא

(5) תוספות

(א) קשיא

(i) מאי שנא

(1) נמצא ביד נכרי דחשיב פרש

(2) ונמצא בפי עכבר דחשיב קבוע

(ב) תירוץ

(i) חלק א'

(1) ספק שנולד בדבר ברגע שפרש מן הקבוע וראוהו כשפרש

(2) חשיב כאלו נולד במקום קבוע

(ii) חלק ב'

(1) השתא

(א) נמצא בפי עכבר חשיב קבוע מפני שראה נטילתו מן הני ציבורין

(ב) נמצא ביד נכרי לא ראה לידת הספק כשפרש מחנות ליד הנכרי ולכן לא חשיב כאלו נולד הספק במקום קבוע

(6) מהרש"א ד"ה היינו

(א) קשיא

(i) הוה להו לתוספות להקשות קושייתם בפשיטות מסוגיא דידן ככה:

(ii) מאי שנא

(1) דבנמצא בין החנויות דהולכין בו אחר הרוב

(2) ובנמצא בפי עכבר דאין הולכין בו אחר הרוב

(ב) תירוץ

(i) אלו הקשו קושייתיהו מן נמצא בין החנויות הוה מתרצין בטעות

(1) דהיכא דאיכא למיתלי אשר ספק נולד ברגע שפרש הדבר ממקומו הקבוע דינו כאלו נולד במקום קבוע

(2) ובעכבר יכולין למיתלי שנולד הספק ברגע שפרש ממקום קבוע ובנמצא בין החנויות לית למיתלי ככה

(ii) לכן עדיפא להו להקשות קושייתם מן בשר שנמצא ביד נכרי

(1) דאף התם יכולין למיתלי כמו בעכבר אשר ספיקו נולד ברגע שפרש ממקומו הקבוע בחנות

(2) ואפ"ה הולכין בו אחר הרוב

(7) גמרא בזבחים וחולין

(א) הלכה

(i) א' מחטאות המתות או שור הנסקל שנתערבו ברוב בהמות מותרות

(ii) ימותו כולן ולא בטלי ברוב דיש להן דין קבוע

(ב) קשיא

- (i) נכבשינהו וניידינהו
- (ii) כלומר נגרום לבהמות לפרוש ונשתמש באותן דפרשי
- (8) תוספות בזבחים וחולין מוסיפין הוספה זו
- (א) "ניידינהו" משמעו דניידי באותו אופן שלא נוכל למימר אשר ספיקן נולד במקום קבוע
- (i) או משום דמזיזין אותן כל כך עד שחשיב כאלו נולד ספק חדש – כן משמע במהרש"א א דידן
- (ii) או דמזיזין אותן מבלי לראות הזזה זו ולכן לא ראה פרישה שלהן ממקום קבוע – כן לכאורה משמע מעצם לשון תוספות שם
- (ב) שים לב אשר הוספה זו ליתא בתוספות דידן
- (9) תוספות דידן
- (א) קשיא
- (i) בהמות דניידי אמאי מעצם הדין יש להן דין פרש
- (ii) הרי ספיקן נולד במקום קבוע
- (10) מהרש"א
- (א) שים לב אשר לתוספת בזבחים וחולין לא קשה מידי
- (ב) דהרי קבענו לדידהו דמדובר דניידי באופן דליכא למימר אשר ספיקן נולד במקום קבוע
- (11) המשך תוספות דידן
- (א) תירוץ
- (i) חלק א'
- (1) לבהמות שנתערבו זה בזה אין להן דין קבוע אלא מדרבנן
- (2) משום
- (א) דמדאורייתא ליכא דין קבוע אלא היכא דהאיסור היל' ידוע במקומו
- (ב) והכא נתערבו הבהמות ברגע שנכנסו למקומם הקבוע
- (ii) חלק ב'
- (1) ולכן מובן דמקשי בגמרא "נכבשינהו וניידינהו"
- (א) דאין הכי נמי אשר בקבוע דאורייתא ממשיך דין מחצה על מחצה אף לאחר שפרש היכא דנולד הספק במקום קבוע
- (ב) אבל מיהת בקבוע דרבנן מסתבר להקל באופן זה ולילך בתר רוב
- (12) המשך דגמרא בזבחים וחולין
- (א) תירוץ
- (i) רבנן גזרו שלא להשתמש בבהמות דניידי
- (ii) דחשו אלו יורה היתר להשתמש נמי בבהמות דלא ניידי ודאכתי יש להן דין קבוע
- (13) המשך תוספות
- (א) קשיא

- (i) אמאי לא גזרו רבנן בנמצא בין החנויות שמא יורה היתר אף לקחת מן חנות במקום קבוע
- (ב) תירוץ כמבואר במהרש"א
 - (i) נוקטין אשר בקבוע דאורייתא לא יורה היתר
 - (ii) ובלקח מן החנויות איסור ה' ידוע במקומו והוה קבוע דאורייתא

תד"ה היינו שתי קופות

בד"ה היינו ב' קופות כו' שהככר גדול כ"כ דליכא למימר אכלתיה עכ"ל ובעל המאור כתב דכולה סוגיין כרבי זירא דאמר בלחם משיירא כו' וי"מ דמודה רבא בעכבר דשיורי ודאי משיירא עכ"ל וק"ל:

- (1) משנה כמבואר ברש"י
 - (א) לא איצטריך לי' לאיניש לבדוק כל ביתו בפעם אחת
 - (ב) דלא חיישינן דלמא חולדה דלא חזא שקל חמץ מזוית שלא נבדק וגררוהו לזוית שכבר נבדק
- (2) גמרא
 - (א) משמע דאלו חזא חולדה דשקל חמץ חייב לבדוק עוד הפעם
- (3) משנה בדף ט.
 - (א) מדורות עכו"ם טמאין מפני שקוברין נפליהם בבתיהם
 - (ב) וכל מקום שחולדה וחזיר יכול להלוך אין צריך בדיקה
 - (ג) שאם הושלך שם חטטוהו ואכלוהו
- (4) גמרא
 - (א) קשיא
 - (i) אף במשנה דידן לגבי חמץ היכא דחזא חולדה דשקל חמץ נימא דאכלוהו
 - (ב) תירוץ דר' זירא
 - (i) בבשר לא משיירא בלחם משיירא
 - (ג) תירוץ דרבא
 - (i) בין בבשר בין בלחם יכול להיות דמשיירא
 - (ii) אבל
 - (1) במדורות עכו"ם ליכא אלא ספק דלמא נפל הוי
 - (2) ולכן ספק דאכלת' ולא משיירא מוציא מידי ספק נפל
 - (iii) משא"כ
 - (1) במשנה דידן ודאי איכא חמץ דהרי קיימינן בדחזא לחולדה שגיררה לחמץ
 - (2) וספק דאכלת' ולא משיירא לא מספיק להוציא מידי ודאי דחמץ
 - (5) גמרא דידן
 - (א) שני ציבורין אחד של מצה ואחד של חמץ ושני בתים אחד בדוק ואחד אינו בדוק
 - (ב) ואתו שני עכברים אחד שקל מצה ואחד שקל חמץ ולא ידעינן הי להאי עייל והי להאי עייל
 - (ג) ומבעיא לן אי צריך לחזור ולבדוק אותו בית דכבר בדוק
 - (6) תוספות כמבואר במהרש"א
 - (א) קשיא

- (i) אימור דעכבר דנקט חמץ אכלת' דהרי ליכא אלא ספק אם נכנס לבית בדוק
- (ii) וספק מוציא מידי ספק
- (ב) תירוץ
- (i) מיירי בככר גדול דליכא למימר אכלת'
- (7) מהרש"א
- (א) תירוץ א' דבעל המאור
- (i) סוגיא דידן אתיא כר' זירא דאע"ג דבבשר לא משיירא בחמץ משיירא
- (ב) תירוץ "יש מפרשין" דבעל המאור
- (i) הגם דרבא ס"ל דליכא אלא ספק אלו חולדה וחזיר לא משיירי
- (ii) מכל מקום עכבר ודאי דמשייר

דף י.

תד"ה ספק על

[דף י עמוד א] בד"ה ספק על כו' ליכא אלא ספיקא א' ואוקמה אחזקת בדוק כו' עכ"ל ר"ל דאפי' לא ביטל כיון הבית בחזקת בדוק הוא אפילו בספק אח' דשמא על ושמא לא על מוקמינן לה אחזקת היתר דכל ספק איסור מוקמינן לה אחזקתה כדאמרינן בפ"ק דחולין ולעיל נמי בצבור א' של חמץ ולפניו ב' בתים בדוקים כו' לא ניחא להו כפירש"י דאיירי בביטל דאפילו בלא ביטל מוקמינן כל בית אחזקת בדוק כמו שני שבילין דהוה ספק טומאה בר"ה דמוקמינן כל גברא בחזקת טהור וכל הני פסקי בלא ביטל איירי חוץ מהך דב' עכברים א' שקל מצה וא' שקל חמץ כו' דמדמי להו לב' קופות כו' דמוקמינן לה דוקא בביטל כבר דהוי דרבנן משום דהתם ליכא חזקת היתר כמ"ש התוס' בהדיא פרק הערל בההיא דב' קופות דליכא למימר אוקי חולין אחזקתייהו דמה שנפל בקופה ספק הוא ואין לו חזקת היתר אבל ההיא דב' שבילין אית ליה לכל גברא חזקת טהרה וכ"כ גם הר"ש בפ"י המשנה תרומות פ"ז דהך דב' שבילין איכא חזקת טהרה לכל גברא אבל הך דב' קופות לית בהו חזקת היתר מהאי טעמא שכתבו התוס' פרק הערל והשתא ניחא דקשיא להו הכא בספק על בבית אחד הבדוק אפילו בלא ביטול מוקמינן לה בחזקת היתר שהבית בדוק ועדיף הכא מספק על בב' בתים בדוקים דלכ"ע מוקמינן להו בחזקת היתר אם לא באו לשאול בבת אחת ועוד קשיא להו דמדמי להו לעיל לספק טומאה בר"ה דמטהרין כל גברא משום דאוקמה אחזקת טהור והכא אפי' בבית אחד דעדיף טפי מדמה ליה לספק טומאה ברשות היחיד דהתם ודאי אפילו בספק ספיקא טמא דלא מוקמינן ליה אחזקה כמ"ש התוס' פ"ק דחולין ופ' כשם ע"ש ודו"ק:

(1) הקדמה א'

(א) מי שלא ביטל חמצו צריך לבדוק דאורייתא

(ב) אבל אם לא ביטלו אין בדיקתו אלא דרבנן

(2) הקדמה ב'

(א) ספק איסור מוקמינן לה אחזקת' אפילו באיסור דאורייתא

(ב) נמצא

(i) דבית שהוא בחזקת בדוק ומסופקין אלו מאיזו סבה צריך בדיקה חדשה

(ii) הולכין בתר חזקת בדיקה ואף בדלא ביטל לא צריך לבדוק עוד

(3) הי לך ד' איבעיות בגמרא

(4) איבעיא א' – "תשע ציבורין"

(א) עובדא

(i) תשע ציבורין של מצה ואחד של חמץ

(ii) ואתא עכבר ושקל ולא ידעינן אי מצה שקל אי חמץ שקל

(ב) מהות האיבעיא לרש"י

- (i) ביטלו ובדקו מכבר
- (ii) ואיבעיא לן אי צריך לחזור ולבדוק
- (ג) תוספות
- (i) קשיא לרש"י
- (1) כיון דכבר בדקו הרי יש לבית חזקת בדיקה
- (2) וקבענו דאפילו כשלא ביטלו והוה ספיקא דאורייתא הולכין בתר חזקה ולא צריך בדיקה עוד
- (ד) מהות האיבעיא לתוספות
- (i) איבעיא לן כשנמצא פת בפיו של עכבר אי שרי לאכילה
- (ii) דליכא חזקה למיסמך עלה
- (5) איבעיא ב' – שני ציבורין
- (א) עובדא
- (i) שני ציבורין אחד של מצה ואחד של חמץ
- (ii) ולפניהם שני בתים אחד בדוק ואחד שאינו בדוק
- (iii) ולאחר ביטול אתו שני עכברים אחד שקל מצה ואחד שקל חמץ
- (iv) ולא ידעינן הי להאי עייל והי להאי עייל
- (ב) מהות האיבעיא לשיטת תוספות
- (i) מחמת דכבר ביטלו חיוב בדיקתו מדרבנן הוה
- (ii) ומיבעיא להו אלו מדרבנן צריך לבדוק שנית אותו בית שכבר נבדק דהא ודאי דעכבר ששקל חמץ מיהת לחד ביתא ודאי על
- (ג) המשך דגמרא
- (i) היינו שתי קופות
- (1) שתי קופות אחת של חולין ואחת של תרומה דרבנן
- (2) ולפניהם שני סאין אחד של חולין ואחד של תרומה דרבנן ונפלו אלו לתוך אלו
- (3) מותרין שאני אומר דסאה חולין לתוך קופה דחולין נפלה ודסאה תרומה דרבנן לתוך קופה דתרומה דרבנן נפלה
- (ii) עכשיו
- (1) במהלך "שאני אומר" אזלינן בכל ספק דרבנן
- (2) ולכן
- (א) באופן דידן לגבי חמץ דקבענו דספק דרבנן הוה
- (ב) נמי אמרינן שאני אומר
- (i) אשר עכבר דנקט חמץ לבית שלא נבדק על
- (ii) ודלכן בית שנבדק לא צריך בדיקה עוד
- (ד) מהרש"א

- (i) קשיא לשיטת תוספות
- (1) אמאי צריכין לשאני אומר בהך דחמץ נימא דמחמת חזקת בדיקה לא הי' צריך לבדוק עוד אף אלו לא ביטלו והוה ספק דאורייתא
- (2) ואף בהך דב' קופות תיקשי דאמאי צריכין לשאני אומר נימא דמחמת חזקת חולין נוקטין אשר סאה חולין נפלה לתוך קופה של חולין
- (ii) תירוץ
- (1) לגבי דין חמץ
- (א) עכבר שנכנס לבית בדוק הכניס ככר שהוא ספק חמץ ולית לי' חזקת היתר
- (ב) ולכן ליכא למימר אשר בית כולו יש לו חזקת בדיקה
- (2) וכן לגבי ב' קופות
- (א) אותה סאה שנפלה לקופת חולין לא היתה לה חזקת חולין
- (ב) ולכן ליכא למימר אשר קופת חולין שנפלה בו אכתי יש לה חזקת חולין
- (6) איבעיא ג' – "לא ידעינן אי להאי על אי להאי על"
- (א) הקדמה
- (i) לא אזלינן בתר חזקת טהרה ברשות היחיד
- (1) ולכן
- (א) חוץ מלר' אליעזר באופן דנבאר להלן
- (ב) אף ספק ספיקא של טומאה מטמא ברשות היחיד
- (ii) אזלינן בתר חזקת טהרה ברשות הרבים
- (1) ולכן ספק טומאה ברה"ר טהור
- (2) אפילו בדליכא ספק ספיקא לטהרה
- (ב) איבעיא
- (i) צבור אחד של חמץ ולפניו ב' בתים בדוקין
- (ii) ואתא עכבר ושקל
- (iii) ולא ידעינן אי להאי על אי להאי על
- (ג) תשובה
- (i) היינו שני שבילין
- (1) שני שבילין א' טמא וא' טהור
- (2) והלך באחד מהן ועשה טהרות
- (3) ובא חבירו והלך בשני ועשה טהרות
- (ii) אם נשאלו זה בפני עצמו וזה בפני עצמו טהורין
- (ד) רש"י
- (i) מדובר כשכבר ביטלו ואיבעיא לן אלו צריך בדיקה מדרבנן

(ii) וקא מסיק דאם באו לשאול זה לעצמו וזה בפני עצמו

(iii) אמרינן לכל חד וחד אי אתה צריך לבדוק

(iv) דבבדיקה דרבנן תלינן לכל חד לקולא

(ה) תוספות

(i) מדובר כשלא ביטלו מכבר ואיבעיא לן אלו צריך בדיקה דאורייתא

(ii) וקא מסיק דאם באו לשאול זה לעצמו וזה בפני עצמו

(iii) אמרינן לכל חד וחד אי אתה צריך לבדוק

(iv) דאזלינן בתר חזקת בדוק אף בספק דאורייתא

(ו) מהרש"א

(i) קשיא לתוספות

(1) מאי שנא דבאיבעיא ב' "שני ציבורין" ובהך דב' קופות לא אזלינן בתר חזקה בספק דאורייתא

(ii) תירוץ

(1) כבר ביארנו

(א) אשר באופן שני ציבורין הוכנס לכל חד מן ב' בתים ככר שהוא ספק מצה וספק חמץ דלא הי' לו חזקת היתר ולכן ליכא למימר לשום בית אשר יש לו חזקת היתר

(ב) וכן בב' קופות

(2) משא"כ

(א) באופן איבעיא ג' "לא ידעינן אי להאי על אי להאי על" דמיהת לחד בית לא על ספק איסור ויש לו חזקת היתר ולכן אכתי מצינו למיסמך אחזקה להני ב' בתים תרוייהו כשבאו לישאל זה אחר זה

(ב) וכן באופן ב' שבילין

(7) איבעיא ד' – "ספק על ספק לא על"

(א) איבעיא

(i) ראה עכבר שנטל חמץ בחצר והבית בדוק ואינו יודע אם נכנס אם לא נכנס

(ii) ואיבעיא לן אלו צריך לבדוק עוד

(ב) המשך דגמרא

(i) דין בקעה

(1) הנכנס לבקעה וטומאה בשדה פלונית ואינו יודע אם נכנס לשדה פלונית

(2) בימות הגשמים כשבקעה רשות היחיד היא

(3) ר"א מטהר

(א) דאית לי' דספק ספיקא ברשות היחיד טהור

(ב) ומטעם שאינו מעניינו איכא ספק ספיקא לטהרה בנידון זה

(4) וחכמים מטמאין

(א) דברשות היחיד לא הולכין בתר חזקה

(ii) ברם

(1) באיבעיא דידן כבר ביטלו וליכא אלא ספק דרבנן

(2) ולכן מודים חכמים דתולין לקולא ולא צריך למיבדק עוד

(8) תוספות ד"ה ספק על כמבואר במהרש"א

(א) קשיא

(i) באיבעיא ד' "ספק על" מסתבר יותר להקל מבאיבעיא ג' "לא ידעינן אי להאי על אי להאי על"

(ii) משום דבספק על יכול להיות דלא נכנס עכבר לשום בית

(iii) ותיקשי

(1) דבמקום לדמות ספק על לרשות היחיד דבקעה דלא אזלינן בה בתר חזקה לחכמים

(2) הוי לה לגמרא לדמותה

(א) להך דב' שבילין ברשות הרבים כשלא באו לישאל בבת אחת

(ב) דלשיטת תוספות אזלינן בה בתר חזקת טהרה לכולי עלמא אף בספק דאורייתא

תד"ה ספק ביאה טהור

בד"ה ספק ביאה כו' וכן פר"ת בע"ג פרק שני כו' ונראה לר"י דטעמא דר"א דמטהר בס"ס כו' עכ"ל עיין באורך על פירושיהם בתוס' פ' ח"ה וק"ק לפי' ר"ת ור"י שכתבו בתוס' דר"א מטהר בכל ס"ס אפילו ברשות היחיד ולא דוקא נקט ספק ביאה אלא משום ספק ביאה הוי ס"ס ורבנן מטמאין בכל ס"ס ברשות היחיד אפי' בספק ביאה א"כ מה שכתבו התוס' לעיל גבי מדורות העכו"ם דלא דמי ההוא ספיקא לשאר ספיקי כו' ודמי לספק ביאה כו' עכ"ל ע"ש אליבא דמאן כתבו כן דהא לר"א בכל ס"ס מטהר אפי' אינו ספק ביאה ורבנן מטמאין בכל ס"ס אפי' הוא ספק ביאה וצ"ל דדבריהם דלעיל אינו כפירוש רבינו תם ור"י אלא כפירוש"י או כפירוש רשב"ם בפ' ח"ה וע"ש בתוספות ודו"ק:

עיין תוספות ורשב"ם בבבא בתרא דף נה:
ועיין עוד ברש"י במסכת עבודה זרה דף עא.

תד"ה על ובדק ולא אשכח

בד"ה על ובדק כו' דלר"מ לא סגי בבדיקה כגון דלא אשכח והוי בספק לאו דלא ימצא וצריך לבטלו וכו' עכ"ל ודאי דלרבנן נמי צריך לבטלו כדאמר רב לעיל הבדק צריך שיבטל אלא דהכא בעל ובדק ולא אשכח אם לא ביטל לר"מ הוי בספק לאו דלא ימצא ולרבנן לא הוה בספק לאו דלא ימצא ומשום דלר"מ נמי אחר שביטל הוי בספק דרבנן דלא ימצא וא"כ מה תיקן בביטולו ומש"ה קאמרי דלא איירי ר"מ אלא בספק טומאה דאורייתא ולהכי קודם שביטל יש לחוש לספק לאו דלא ימצא אבל אחר שביטל ליכא למיחש כיון דאינו רק ספק דרבנן ומהרש"ל פי' בזה דרך אחרת ע"ש ודו"ק:

(1) הקדמה

(א) מי שלא בדק חמצו צריך לבטלו כדי שלא יעבור על לאו דלא ימצא

(ב) מי שבדק

(i) לית ליה חמץ ומוכן דלא יעבור בלאו דלא ימצא

(ii) ברם אכתי חייב לבטל מדרבנן

(2) משנה

(א) גל טמא שנתערב עם שני גלין טהורין

(ב) בדק שלשתן ומצאן טהורין

(ג) ר' מאיר

(i) כולן מטמאין טהרות

(ii) "שכל דבר שבחזקת טומאה לעולם הוא בטומאתו עד שיודע לך הטומאה היכן הוא"

(ד) רבנן

(i) תולין אשר עורב נטלה

(3) גמרא

(א) על ובדק ולא אשכח

(ב) היינו פלוגתא דר' מאיר ורבנן

(4) תוספות

(א) קשיא

(i) לר' מאיר לגבי בדיקה

(1) כיון שבדק ולא מצא חמץ מה יעשה

(2) אם יצריכוהו לבדוק פעם שני' נמי לא ימצא ואין לדבר סוף

(ב) תירוץ

(i) ר' מאיר ורבנן פליגי במקרה דלא ביטלו

(1) לר' מאיר

(א) כיון דלא אשכח ספק דלמא לא בדק שפיר ולכן צריך לבטל דאורייתא

(ii) ולרבנן

(1) בדיקתו מועלת הגם דלא אשכח חמץ

(2) ולכן לא צריך ביטול אלא מדרבנן

(5) המשך תירוץ תוספות

(א) "וסגי אפילו לר' מאיר ... דבדיקת חמץ דרבנן שרי"

(6) מהרש"ל לביאור להמשך זה בתוספות

(א) מקשין

(i) דלמא מדובר בדכבר ביטלו

(ii) ור' מאיר ס"ל דצריך לבדוק שנית ביותר זריזות

(iii) ולאח"כ לא צריך לעשות יותר

(ב) ומתריצין

(i) לית לפרש ככה

(1) דאלו ביטלו כבר אז חיוב בדיקה שלו אינו אלא דרבנן

(2) ולא הוי מצריך ר' מאיר לבדוק פעם שני'

(7) מהרש"א לביאור המשך תוספות

(א) מקשין

(i) אין הכי נמי דמדובר בדאכתי לא ביטל ור' מאיר מצריך ביטול מדאורייתא

(ii) אבל

(1) מה יועיל ביטול לר' מאיר הרי על כל פנים יצטרך לבדוק מדרבנן באופן מועיל

(2) והדרא קושיית תוספות לדוכתה:

(א) כיון שבדק ולא מצא מה יעשה לגבי חיוב בדיקה שלו

(ב) אם יצריכוהו לבדוק פעם שני' נמי לא ימצא ואין לדבר סוף

(ב) ומתריצין

(i) לאחר שביטלו חיוב בדיקה דידי' אינו אלא דרבנן

(ii) ולא מצריך ר' מאיר לבדוק פעם שני'

תד"ה חולין ומעשר שני מעורבין

בד"ה חולין כו' וריב"א הקשה לפירש"י דאיך יכול לחלל אסלעים כו' עכ"ל אלא דמחלל המנה על פרוטות מתחלה וע"ש שכתבו בחנם פי' כן דמנייהו גופייהו היה יכול ליקח כו' עכ"ל היינו לפי דעת רש"י דיכול לחלל אסלעים וק"ל:

(1) רש"י

(א) שאלה

(i) האיך מחללין 100 סלעים של חולין שנתערבו ב-100 סלעים של מעשר שני

(ב) תשובה

(i) מביא סלעין בשוה מנה ואומר

(ii) "כל מקום שהן מעות מעשר שני הרי הן מחוללין על הסלעים הללו"

(2) תוספות כמבואר במהרש"א

(א) ב' קושיות

(i) קשיא א'

(1) בבבא מציעא משמע דאין מחללין אסלעין כל עיקר

(ii) קשיא ב'

(1) לשיטת רש"י דמצי לחלל אסלעין

(2) קשה דאמאי איצטריך לי' לקחת סלעין חדשין

(3) הרי מהני סלעין גופייהו דאית לי' יכול ליקח שיעור מעות מעשר ולומר

(א) "אם אלו מעות מעשר הרי טוב

(ב) ואם לאו כל מקום שהן הרי הן מחוללין על אלו"

תד"ה הניח עשר ומצא תשע

בד"ה הניח עשר כו' אבל כשאין קשורים ד"ה תולין ומעשר שני מעורבין כו' עכ"ל ר"ל
היינו ברישא גבי הניח ט' ומצא י' וה"ה בסיפא גבי הניח י' ומצא ט' דד"ה מנה מונח
ומנה מוטל כדמוכח בפ"ק דביצה ובין בהניח ט' ומצא י' ובין בהניח י' ומצא ט' ודאי
בקשורים אין סברא לתלות בעכברים אלא בקטנים וק"ל:

דף י:

תד"ה ואם לא בדק בתוך המועד ורש"י ד"ה לאחר המועד

דף י עמוד ב] בד"ה ואם לא בדק כו' דבודקין שלא יעבור בבל יראה עכ"ל מפירוש מהרש"ל ואף על פי דהכא מיירי בביטל דאי לא בטלו וכי משום גזרה דשמא יאכלנו יהא עובר בבל יראה כו' עכ"ל ע"ש באורך ודבריו דחוקים דודאי איירי בלא ביטל ומ"מ בודאי אינו עובר בבל יראה דפרורין ממילא בטלי אלא משום שמא ימצא גלוסקא ויהיב דעתיה עילויה צריך לבטל כדאמרין לעיל ולהכי שפיר קאמר משום גזירה דשמא ימצא גם פרורין ע"י בדיקה ויאכלנהו אין לנו לחוש לשמא ימצא בלא בדיקה גלוסקא ויהיב דעתיה עילויה ודו"ק:

בפירש"י בד"ה לאחר המועד משש שעות ולמעלה עד שתחשך עכ"ל נראה שדקדק לפרש לפי שטתו דהבדיקה היא כדי שלא יעבור בבל יראה וכל המשניות דקתני בהו דין בדיקה היינו בלא ביטל ומש"ה בי"ט גופיה למה יבדוק משום בל יראה דמה תיקן בבדיקה שע"י בדיקה נמי יראה וא"א לו לבטל אז אבל משש שעות ולמעלה עד שתחשך בודק דאם ימצא אז אכתי אינו עובר בבל יראה וכדי שלא יעבור ביום טוב אם ימצא אז וכן מוכח כפירש"י לקמן דאינו עובר משש שעות ולמעלה עד שתחשך והשבתתו בכל דבר באותן ו' שעות ודו"ק:

(1) הקדמה לשיטת רש"י

(א) איסור אכילה

(i) חמץ אסור באכילה מדאורייתא החל בתחלת שעה ז' בין לפירורין בין לגלוסקא ולא מעלה ולא מוריד אלו כבר ביטל לחמץ

(ii) חמץ שעבר עליו הפסח אסור באכילה

(ב) ביטול

(i) חמץ אינו ברשותו של אדם מתחלת שעה ז' כשנאסר חמץ באכילה

(ii) ולכן לא מצי לבטלו מתחלת שעה ז' והלאה

(ג) בל יראה ובל ימצא

(i) הני לאוין חלין משתחשך ולא לפני שתחשך

(1) כמו שפירש"י בדף יב:

(א) דלא זו בלבד דמצי להשבית עד חשיכה

(ב) אלא אף זו דלאחר שש עד חשיכה השבתתו בכל דבר

(ii) ואף לאחר חשיכה לית איסור בל יראה ובל ימצא לגבי

(1) חמץ שאינו ידוע

(2) חמץ אשר משבית אותו תיכף משנודע לו

(3) חמץ שבטלו כהלכה לפני שעה ז'

(4) פירורין דבטלי ממילא

- (iii) ואף לית איסור בל יראה ובל ימצא לחמץ אחר הפסח
- (2) פרטים מסויימים לשיטות רש"י ותוספות בבדיקת חמץ
- (א) רש"י בדף ו.
- (i) חכמים תיקנו בדיקת חמץ שלא יעבור בבל יראה ובל ימצא בגלוסקא שמוצא לאחר חשיכה אם שוהה אפילו רגע אחד לפני שמשביתו
- (ב) תוספות
- (i) חכמים תיקנו בדיקת חמץ כדי שלא יבא לאכלו
- (ii) שים לב
- (1) דמחמת דחמץ שעבר עליו הפסח אסור באכילה
- (2) אף לאחר שעבר הפסח אכתי חייב לבדוק "כדי שלא יתערב לו חמץ של איסור בשל היתר ויאכלנו"
- (3) מחלוקת רש"י ותוספות
- (4) רש"י – ביאור למחלוקת ר' יהודה ורבנן במשנה
- (א) ר' יהודה
- (i) אינו בודק אלא עד סוף שש שעות
- (1) דהגם דבדיקה אחר שש מועיל שלא יעבור בבל יראה ובל ימצא אלו ימצא גלוסקא לאחר חשיכה וישהה רגע אחד לפני שמשביתו
- (2) מכל מקום אינו בודק לאחר שש משום דכבר חל איסור אכילה דאורייתא וחוששין דלמא אתא למיכל מיני' בתוך בדיקתו
- (ii) רבנן
- (1) בודקין "עד לאחר המועד" אשר משמעו עד שתחשך
- (2) דלא חיישי דלמא אתי למיכלי' בתוך בדיקתו
- (5) תוספות
- (א) הך "בודקין עד לאחר המועד" לרבנן משמעו דבודק עד לאחר הפסח כדי שלא יתערב לו חמץ של איסור בשל היתר ויאכלנו
- (ב) שאלה
- (i) אמאי לא פירש רש"י ביותר פשיטות כפירוש תוספות
- (ג) תשובה כמבואר במהרש"א
- (i) משום דקבענו אשר
- (1) רש"י אית לי' דבודקין משום שלא יעבור בבל יראה
- (2) ופליג אתוספות דאית להו דבודקין שלא יבא לאכלו
- (6) מהרש"ל
- (א) קשיא לרש"י
- (i) מוכרח דבמשנה מדובר היכא דביטל לחמץ בעוד שהי' ברשותו לפני ז' שעות

(ii) דאי לאו הכי לא יתכן

(1) דמשום חשש דדלמא יאכל מה שמוצא בבדיקה החל משעה ז' עד שתחשך

(2) יאסר ר' יהודה בבדיקה הגם דאז

(א) בזמן דלא שרי לבטל דיקא בבדיקה

(ב) יוכל למנוע איסור בל יראה ובל ימצא אם משתחשך ימצא גלוסקא וישהה רגע לפני שמשביתו

(iii) וכיוון דמוכרח דמדובר בביטלו מכבר תיקשי דהרי לא יעבור בבל יראה ובל ימצא אלו משתחשך ימצא גלוסקא וישהה רגע לפני שמשביתו

(ב) תירוץ דמהרש"ל אינה מענייננו

(7) מהרש"א ד"ה אם לא בדק

(א) תירוץ לקושיית מהרש"ל לרש"י

(i) לעולם במשנה קא מיירי בדלא בטלו

(ii) ואל תאמר דלא מסתבר אשר

(1) משום חשש דלמא יאכל מה שמוצא בבדיקה החל משעה ז'

(2) יאסר ר' יהודה בבדיקה בזמן דלא שרי לבטל וכו'

(iii) משום דמצינו למימר

(1) דבקושטא מסתבר שפיר לחוש ביותר אשר בבדיקתו ימצא פירורין אשר יבא לאכלן

(2) מללחוש אשר ביו"ט

(א) לא זו בלבד אשר בלא בבדיקה ימצא גלוסקא

(ב) אלא אף זו דישהה רגע מלהשביתו

דף יא.

אבל לא גודשין (בסיוע של ר' יום טוב שאול פאלגער)

תוספות

אבל לא גודשין - דבגדישה ליכא פסידא אם ימתין אחר העומר דדוקא משום פסידא התירו קצירה שממהרין ליקצר משאר פירות ואי לא קצרי להו פסדי והא דשרי רבי יהודה קמח וקלי לעיל יש לומר משום עולי רגלים הקילו ור' מאיר אוסר בקמח ושרי קצירה לקמן בפ' מקום שנהגו (דף נו.) דקתני במילתיה קוצרין ברצון חכמים והיינו משום פסידא וכן פי' הקונטרס במנחות ואם תאמר א"כ מאי פריך דילמא הכא שרי רבי יהודה משום פסידא אבל גבי חמץ גזרינן ויש לומר משום מצות ביעור יש להתיר כמו משום פסידא:

מהרש"ל

תוס' בד"ה אבל לא כו' יש להתיר כמו משום פסידא נ"ב וא"ל א"כ מאי פריך [דר"מ אדר"מ] דילמא חמץ הוא דשרי משום מצות ביעור והוי כמו פסידא ור"מ שרי פסידא דהא ס"ל קוצרין זה אינו דדוקא לר' יהודה דשרי קמח וקלי משום עולי רגלים ואף על גב דליכא פסידא ממש הוא הדין מצות ביעור חשיב נמי כפסידא אבל ר"מ אינו שרי אלא פסידא ממש וק"ל ואין להקשות מנלן דשרי רבי יהודה קמח וקלי משום עולי רגלים דילמא משום שינוי זה אינו דסוף סוף למה לנו לסמוך על זה בחנם אי לאו משום עולי רגלים ומש"ה לר"מ אסור דס"ל שאין להתיר בחנם אלא משום פסידא ותדע דהא לפי האמת דמשני חדש בדילי מיניה וליכא למיחש אפ"ה אין גודשין משום דליכא פסידא ודו"ק:

מהרש"א

דף יא עמוד א [תוס' בד"ה אבל לא גודשין כו' וי"ל משום מצות ביעור יש להתיר כמו משום פסידא עכ"ל כתב מהרש"ל וא"ל א"כ מאי פריך ר"מ אדר"מ דלמא ר"מ שרי ליה משום מצות ביעור דהוי כמו פסידא כו' זה אינו דדוקא לר"י דשרי קמח וקלי משום עולי רגלים כו' ה"ה משום מצות ביעור כו' עכ"ל ועוד האריך ע"ש וקשה לדבריו דלא היה להם לתלות מצות ביעור בפסידא לר"י אלא היה להם לתלות מצות ביעור בעולי רגלים והכי ה"ל למימר וי"ל משום מצות ביעור יש להתיר כמו משום עולי רגלים ועוד דלא איצטריך לן טעמא דעולי רגלים בקמח וקלי אלא למאי דמוקי לה בלא שינוי ולא הוה עדיף קמח וקלי מגדישה דאסירא אי לאו טעמא דעולי רגלים אבל אי מוקמינן לקמח וקלי על ידי שינוי ודאי דעדיפא מגדישה דליכא שינוי כלל דהכי מוכח כולה שמעתין וא"כ לר"י נמי אימא דפסידא עדיפא ממצות ביעור כמו לר"מ וטעמא דקמח וקלי משום שינוי הוא וע"כ הנרא' דשיעור דבריה' כך הוא דמשום מצות ביעור מטעם דקאמר לר"מ דהוא עצמו מחזר עליו לשורפו יש להתיר בחמץ כמו משום פסידא בחדש ולכך הוצרך תלמודא למימר דעדיף לר"י חדש משום דבדיל מיניה ומיהו בעי ביה נמי טעם דמשום פסידא בבית השלחין וטעמא דעולי רגלים בקמח וקלי אף בלא שינוי דאל"כ למה אסרו קצירה בשאר מקומות וגדישה בכל מקום ותו לא מידי ודו"ק:

(1) משניות לגבי חשש אכילה בחדש

טבלא א'				
גדישת חדש	קצירת חדש בבית השלחין	קצירת חדש בשאר מקומות	קטיפת קמה וקלי של חדש	
חיישינן	לא חיישינן	חיישינן	לא חיישינן	ר' יהודה
חיישינן	לא חיישינן	לא חיישינן	חיישינן	רבנן [ר' מאיר בר פלוגתא דר' יהודה]

(2) תוספות

(א) הקדמה

(i) להלן שקלי וטרי בגמרא אלו משניות של חדש סותרות משנה שלנו לגבי חמץ

(ii) ברם נוקטין בפשיטות אשר משניות דחדש גופייהו לא סתרי אהדדי

(ב) שאלה

(i) האיך הבינו לגבי חדש

(1) דלר' יהודה

(א) חיישינן בקצירת שאר מקומות ולגדישה

(ב) ולא חיישינן לקמה וקלי ולקצירת בית השלחין

(2) ודלר' מאיר

(א) חיישינן לקמה וקלי וגדישה

(ב) ולא חיישינן לקצירת שאר מקומות ולקצירת בית השלחין

(ג) תשובה – נקטו ככה:

(i) לגדיש

(1) חיישי ר' יהודה ור' מאיר משום דליכא פסידא

(ii) לקצירת בית השלחין

(1) לא חיישי ר' יהודה ור' מאיר משום דאיכא פסידא

(iii) לקצירת שאר מקומות

(1) ר' יהודה חייש דמטעם שאינו מעניננו לא איכפת לי פסידא באופן זה

(2) ר' מאיר לא חייש דבתר פסידא אזיל אף באופן זה

(iv) לקמה וקלי

(1) ר' יהודה לא חייש משום עולי רגלים

(2) ר' מאיר חייש דלא איכפת לי עולי רגלים

(3) משנה דחמץ

(א) ר' יהודה גוזר שלא לבדוק לחמץ לאחר שש דחייש דלמא אתא למיכל מיני'

(ב) ר' מאיר לא גזר דלא חייש דלמא אתא למיכל מיני'

טבלא ב' – משניות דחדש בהוספת משנה דחמץ					
משניות דחדש				משנה דחמץ	
גדישת חדש	קצירת בית השלחין	קצירת שאר מקומות	קטיפת קמח וקלי של חדש	בדיקת חמץ לאחר ו' שעות	
חיישינן	לא חיישינן	חיישינן	לא חיישינן	חיישינן	ר' יהודה
חיישינן	לא חיישינן	לא חיישינן	חיישינן	לא חיישינן	ר' מאיר

4) גמרא דידן

(א) קשיא

(i) מאי שנא חמץ דחייש ר' יהודה ומאי שנא קמח וקלי דלא חייש

5) תוספות

(א) שאלה

(i) אמאי לא מתרצי

(1) דבקמח וקלי לא חייש ר' יהודה משום עולי רגלים

(2) מה שאין כן לגבי חמץ דליכא טעם עולי רגלים

(ב) תשובה

(i) "משום מצות ביעור יש להתיר [בחמץ] כמו משום פסידא [כלומר כמו משום עולי רגלים בקמח וקלי]"

(ii) והיינו טעמא דמקשי בגמרא לר' יהודה למה חייש בחמץ ולא חייש במקח וקלי

6) גמרא

(א) תירוץ של רבא

(i) בקמח וקלי לא חייש ר' יהודה דמתוך שלא התרת עליו אלא בשינוי יזכרו שלא לאכול מיני'

(ii) בחמץ ובגדיש דליכא שינוי חייש ר' יהודה

7) מהרש"א

(א) שים לב דלרבא מתיישבים הך דחמץ והני דחדש מבלי למיסמך על טעם של עולי רגלים כל עיקר

8) מהרש"ל

(א) רבא יאמר לך אשר לא הי' מיקל ר' יהודה בקמח וקלי אי לאו דאיכא צירוף של שינוי ועולי רגלים

(ב) דאין להקל מחמת שינוי "בחינם" מבלי לצרף איזו "צורך"

(i) ועד נקודה זה לא אסיק אדעתין אלא צורך של עולי רגלים או למנוע הפסד או מצות ביעור

(ii) ומחמת דבקמח וקלי ליכא צורך של למנוע הפסד ומצות ביעור מוכרח אשר לרבא

(1) מיקל ר' יהודה בקמח וקלי משום צירוף של שינוי ועולי רגלים

(2) ומחמיר בחמץ דהגם דאיכא צורך ביעור מכל מקום ליכא שינוי

9) גמרא

(א) קשיא לרבא

(i) ליכא שינוי לקצירת בית השלחין ואף על פי כן לא חייש ר' יהודה

(ii) הרי דליכא למימר דר' יהודה חייש לחמץ מחמת דליכא שינוי

(ב) תירוץ דאביי

(i) כדי שלא יחוש ר' יהודה איצטריך שיהא בדיל מיני'

(1) ובקמח וקלי בדיל מיני' משא"כ בחמץ דלא בדיל מיני'

(ii) כדי שלא יחוש ר' מאיר איצטריך לפסידא בלבד

(1) ובקמח ולקי ליכא פסידא ולכן חייש

(2) ולהלן נבאר למה מיקל בחמץ הגם דהתם נמי ליכא פסידא

(10) מהרש"ל ומהרש"א

(א) קשיא

(i) הרי בכל אופן חדש בדיל מיני' ואי אמרת דבקמח וקלי ולקצירת בית השלחין לא חייש ר' יהודה משום הא גרידא דבדיל מיני'

(ii) תיקשי מאי טעמא דחייש ר' יהודה לגדיש ולקצירת שאר מקומות

(ב) תירוץ

(i) לבדיל מיני' איצטריך נמי צירוף

(1) או של מניעת פסידא לקצירת בית השלחין

(2) או של עולי רגלים לקמח וקלי

(ג) השתא

(i) למהרש"ל

(1) איצטריך הנך צירופין

(א) לא זו בלבד לנמק מאי שנא קצירת בית השלחין וקמח וקלי מן גדיש וכו' כדביארנו

(ב) אלא אף זאת לנמק דמצינו להקל בקצירת בית השלחין וקמח וקלי משום דמכח הני צירופין של צורך לא איקרי הני קילי "בחנינם"

(2) ואכן מהרש"ל מייתי מכאן סייעתא לשיטתו לעיל אשר אף רבא בתירוצו מכח שינוי נמי איצטריך לצירוף עולי רגלים כדי שיהא צורך להקל

(ii) למהרש"א

(1) הני צירופין של מניעת פסידא ועולי רגלים לא איצטריך אלא לנמק מאי שנא קצירת בית השלחין וקמח וקלי מן גדיש וכו' כדביארנו

(2) ולכן

(א) ליכא למייתי מכאן סייעתא אשר אף רבא לעיל על עולי רגלים סמיך

(ב) דהרי קבענו אשר לשיטת רבא

(i) בעוד דלא אסיק אדעתיהו הך דקצירת בית השלחין

(ii) מטעם שינוי לחוד מובן הא דר' יהודה חייש בחמץ ובגדיש ולא חייש לקמח וקלי

11) גמרא

(א) קשיא

- (i) תירצת קשיא דר' יהודה אדר' יהודה
- (ii) אבל לא תירצת הא דר' מאיר לא חייש לחמץ הגם דליכא פסידא

(ב) תירוץ

- (i) "הוא עצמו מחזור עליו לשורפו" יש לו תקיפות כפסידא ממש

12) מהרש"ל

(א) הקדמה

- (i) קבענו לשיטת תוספות אשר בגמרא הקשו לר' יהודה

(1) מאי טעמא דלא חייש בקמח וקלי מטעם עולי רגלים

(2) הגם דחייש בחמץ אף על גב דאיכא מצות ביעור

(ב) קשיא לתוספות

- (i) כיון דכבר אסיק מצות ביעור אדעתין

(ii) לקושיא דגמרא דר' מאיר אדר' מאיר מאי טעמא דחייש בקמח וקלי ולא חייש לחמץ

(iii) למה לא תרצו דקבענו אשר ר' מאיר בתר פסידא אזיל

(1) וחייש בקמח וקלי משום דלית ליה אשר טעם עולי רגלים תקיף כפסידא

(2) ולא חייש בחמץ משום דאית ליה אשר מצות ביעור תקיף כפסידא

(ג) תירוץ

- (i) מוכרח אשר מצות ביעור וצורך עולי רגלים תרוייהו לית ליה תקיפות של פסידא

(ii) ולית למיזל בתר מצות ביעור אלא לר' יהודה דאזל בתר עולי רגלים הגם דלית ליה תקיפות של פסידא

(iii) מה שאין כן ר' מאיר דקבענו דלא אזיל בתר עולי רגלים ומובן דלא אזל נמי בתר מצות ביעור

(ד) קשיא

- (i) השתא דקבענו אשר עיקר קושיא דגמרא לר' יהודה מבוסס על הא דאזלינן בתר עולי רגלים הגם דלית ליה חוזק של פסידא

(ii) בתירוץ של תוספות לרבא אליבא דר' יהודה אמאי קאמרי אשר "משום מצות ביעור יש להתיר כמו משום פסידא"

(iii) עדיפי הוה להו למימר דמשום מצות ביעור יש להתיר כמו משום עולי רגלים

(ה) תירוץ

- (i) תוספות רצונם לומר "יש להתיר כעין פסידא" כלומר "יש להתיר כאלו הי' לו למצות ביעור אותה תקיפות של עולי רגלים דאינו פסידא ממש ואעפ"כ סגי שלא לחייש בקמח וקלי"

13) מהרש"א

(א) תשובת מהרש"ל דוחק

(ב) ועוד קשה למהרש"ל

- (i) אלו צודק מהרש"א אשר ר' יהודה אליבא דרבא לית ליה טעם דעולי רגלים ודקא סמיך על שינוי גרידא
- (ii) תיקשי דמהיכא תיתי לגמרא להקשות לר' יהודה
- (1) שלא יחוש בחמץ מחמת מצות ביעור הגם דאין לו תקיפות של פסידא
- (2) מחמת דלא חייש לקמח וקלי מחמת עולי רגלים הגם דאין לו תקיפות של פסידא
- (14) שיטת מהרש"א בתוספות
- (א) חלק א'
- (i) לר' יהודה עולי רגלים אית ליה אותו חוזק של פסידא
- (ii) ובוזה מובן בפשיטות ולא בדוחק הא דקאמרי "משום מצות ביעור יש להתיר כמו משום פסידא"
- (ב) חלק ב'
- (i) מצות ביעור נמי יש לו אותו חוזק של פסידא
- (ii) לאו משום דנקטינן דדומה לעולי רגלים
- (1) דבקושטא יש למצות ביעור אותו חוזק של פסידא אפילו לשיטת רבא אשר ר' יהודה לא קא סמיך על עולי רגלים כל עיקר
- (iii) אלא משום
- (1) דמצות ביעור היינו "הוא עצמו מחזר עליו לשורפו"
- (2) וקבענו דבסוף סוגיין קאמרי בגמרא אשר "הוא עצמו" מספיק לר' מאיר שלא לחייש לחמץ אף על גב דדיקא אפסידא סמיך
- (ג) חלק ג'
- (i) קשיא
- (1) היאך נתרץ לקושיית מהרש"ל
- (א) דאמאי מקשי בגמרא "תיקשי דר' מאיר אדר' מאיר" דחייש לקמח וקלי ולא חייש לחמץ"
- (ב) ולא מתרצי דהיינו טעמא משום דעולי רגלים לא חשיב כפסידא ומצות ביעור חשיב כפסידא
- (ii) תירוץ
- (1) הרי קבענו דבקושטא היינו תירוץ דגמרא בסוף סוגיין

דף יא: - דף יב.

תוספות ד"ה אחד אומר ותד"ה אלא אמר רבא ותד"ה לר' מאיר יהבינן

[דף יא עמוד ב] בד"ה אחד אומר כו' וסבורין שהשניה התחיל אחר הנץ החמה עכ"ל משמע מדבריהם דבראשונה דכולה קודם הנץ החמה אין לטעות בה שמתחלת אחר הנץ החמה והיינו לענין ביטול עדות דהויא כמו הכחשה מיהו לענין שהמזימין יוכלו להציל עצמן אמרי' לקמן דהאומר שלש יהבינן ליה משעה ראשונה עד סוף ה' אף על גב דשלישית כולה אחר הנץ החמה וראשונה כולה קודם הנץ החמה ודו"ק:

[דף יב עמוד א] בד"ה אלא אמר רבא כו' נימא דעובדא ברביעית הוה כו' עכ"ל ולעיל לאביי ללישנא בתרא דקאמ' דקטעי שעה ומשהו לא קשה להו דא"כ לר"י בא' אומר בשתיים ואחד אומר בה' נמי דזה שאומר ב' בסוף שתיים וזה שאומר ה' בתחלת חמש ועובדא הוה בתחלת ד' וכ"א קטעי שעה ומשהו דאיכא למימר דקושטא הוא דהכי לר"י אלא דקתני זה אומר בג' וזה אומר בה' לרבותא דר"מ דאפי' הכי עדותן בטלה ודו"ק:

בד"ה לר"מ יהבינן כו' נאמר שטעו וקרו לד' ה' כו' אותו שאמר שתיים לא היה יכול לטעות עד ה' כו' עכ"ל יש לדקדק דאמאי לא קשיא להו טפי דנימא דקרו לג' ה' וטעו בשתי שעות פחות משהו והמעשה היה בד' מיהו ודאי דעדות מוכחשת מיהת הוה דמספיקא לא קטלינן ליה ולא תלינן מספיקא בטעות המזימין מ"מ לא ה"ל למתלי דהא עדות מוכחשת היא שהרי אותו שאומר ב' לא היה יכול לטעות עד ה' דהא בקרו לג' ה' נמי דאותו שאומר ב' יכול לטעות עד ד' ואפ"ה הוה עדות מוכחשת משום ספיקא כמ"ש ודו"ק:

(1) משנה

(א) ר' מאיר

(i) עד אחד אומר בשתי שעות ועד אחד אומר בשלש שעות עדותן קיימת

(ii) עד אחד אומר בשלש ועד אחד אומר בחמש עדותן בטילה

(ב) ר' יהודה

(i) עד אחד אומר בשלש שעות ועד אחד אומר בחמש עדותן קיימת

(ii) אבל

(1) עד אחד אומר בחמש ועד אחד אומר בשבע עדותן בטילה

(2) שבחמש חמה במזרח ובשבע חמה במערב

(2) גמרא

(א) אביי לאיכא דאמרי

(i) לדברי ר' מאיר דעדותן קיימת בעד אחד אומר בב' שעות ועד אחד אומר בג' שעות

(1) אדם טועה משהו

(2) ונוקטין אשר

(א) או דעד ראשון שאמר ב' כיוון לסוף ב' וטעה במשהו ומעשה כי הוה בתחלת ג'

(ב) או דעד שני שאמר ג' כיוון לתחלת ג' וטעה במשהו ומעשה כי הוה בסוף ב'

(ii) לדברי ר' יהודה דעדותן קיימת בעד אחד אומר בג' ועד אחד אומר בה'

(1) אדם טועה שעה משהו

(2) ונוקטין אשר

(א) או דעד ראשון שאמר ג' כיוון לסוף ג' וטעה בשעה ומשהו ומעשה כי הוה בתחלת ה'

(ב) או דעד שני שאמר ה' כיוון לתחלת ה' וטעה בשעה ומשהו ומעשה כי הוה בסוף ג'

(ב) רבא

(i) כדי להציל נפשות מכח ושפטו העדה והצילו העדה מוטל עלינו

(1) לנקוט

(א) דעד ראשון כיוון להעיד דמעשה כי הוה בתחלת שעה שהעיד עלי'

(ב) וגם דעד שני כיוון להעיד דמעשה כי הוה בסוף שעה שהעיד עלי'

(ii) לדברי ר' מאיר דעדותן קיימת בעד אחד אומר ב' ועד אחד אומר ג'

(1) אדם טועה ב' שעות חסר משהו

(2) ונוקטין

(א) אשר עד ראשון כיוון לתחלת ב'

(ב) ואשר עד שני כיוון לסוף ג'

(3) ועדותן קיימת דנוקטין אשר

(א) או דעד ראשון שאמר ב' טעה בשתי שעות חסר משהו ומעשה כי הוה בסוף ג'

(ב) או דעד שני שאמר ג' טעה בב' שעות חסר משהו ומעשה כי הוה בתחלת ב'

(iii) לדברי ר' יהודה דעדותן קיימת בעד אחד אומר ג' ועד אחד אומר ה'

(1) אדם טועה ג' שעות חסר משהו

(2) ונוקטין

(א) אשר עד ראשון כיוון לתחלת ג'

(ב) ואשר עד שני כיוון לסוף ה'

(3) ועדותן קיימת דנוקטין

(א) או דעד ראשון שאמר ג' טעה בשלש שעות חסר משהו ומעשה כי הוה בסוף ה'

(ב) או דעד שני שאמר ה' טעה בשלש שעות חסר משהו ומעשה כי הוה בתחלת ג'

(3) המשך דגמרא – שקלא וטריא בענין עדות שאי אתה יכול להזימה

(א) הקדמה

(i) חוקרין לכת עדים "באיזו שעה"

(ii) בכדי שתוכל כת שני להזים כת א' על ידי שיעידו לכת א' "עמנו הייתם" באותה שעה

(ב) קשיא

(i) אי אמרת דמצי אדם למיטעי בשעות כדקבענו לא תוכל כת המזימים להזים לכת א'

(ii) דהרי כת א' יכולה להשיב

(1) אין הכי נמי דהיינו עמכם בשעה שהעדנו עלה

(2) ברם טעינו ומעשה כי הוה בשעה אחרת

(ג) הקדמה לתירוץ דגמרא

(i) אע"ג דרבא ס"ל

(1) דכדי להציל נפש של אותו שהעידו כת א' עליו על ידי הכחשת עדי כת א' מוטל עלינו

(2) לנקוט

(א) דעד ראשון כיוון להעיד דמעשה כי הוה בתחלת שעה שהעיד עלי'

(ב) וגם דעד שני כיוון להעיד דמעשה כי הוה בסוף שעה שהעיד עלי'

(ii) מ"מ

(1) לענין להציל עדים גופייהו מן הזמה

(2) נוקטין לכל עד אשר כיוון לתחלת שעה או לסוף שעה שהעיד עליו באותו אופן אשר יצילהו

ביותר מעונש הזמה

(ד) תירוץ

(i) לר' מאיר אליבא דרבא דאמר אדם טועה ב' שעות חסר משהו

(1) עד ראשון שאמר ב' ועד שני שאמר ג' יכולין להזימם ע"י עדים שאומרים עמנו הייתם מתחלת א' עד סוף ה'

(א) דבשהות זה נכלל שעות א' עד סוף שעה ד' דהיינו כל הזמנים אשר יכול להיות דהמעשה הוה בהן ואשר בקושטא טעה עד ראשון בהעידו דהמעשה קרה בב' בין אלו כיוון למימר תחלת ב' בין אלו כיוון למימר סוף ב'

(i) שים לב דהגם דבדרך כלל מצי אדם למיטעי שתי שעות חסר משהו

(ii) מכל מקום

1. בין יממא ללילא לא טעי אינשי

2. ולכן לא מצי עד ראשון להשיב דבקושטא ראה המעשה לפני שעה א'

(ב) ודבשהות זה של שעות א' עד סוף שעה ה' היינו כל הזמנים אשר יכול להיות דהמעשה הוה בהן ואשר בקושטא טעה עד שני בהעידו אשר המעשה קרה בג' בין אלו כיוון למימר תחלת ג' בין אלו כיוון למימר סוף ג'

(ii) ולר' יהודה אליבא דרבא דאמר אדם טועה ג' שעות חסר משהו

(1) אז

(א) בין עד ראשון שאמר ג' בין אלו כיוון למימר תחלת ג' בין אלו כיוון למימר סוף ג'

(ב) בין עד שני שאמר ה' בין אלו כיוון למימר תחלת ה' בין אלו כיוון למימר סוף ה'

(2) יכולין להזימם על ידי עדים שמעידין עמנו הייתם מתחלת א' עד סוף ו'

(iii) שים לב

(1) דהגם דבדרך כלל מצי אדם למיטעי שלש שעות חסר משהו

(2) מכל מקום

(א) בין יממא ללילא לא טעי אינשי

(i) ולכן לא מצי עד ראשון ועד שני להשיב דבקושטא ראו המעשה לפני שעה א'

(ב) ומחמת דקבע ר' יהודה במשנה אשר מן שעה ה' לשעה ז' ליכא למיטעי מפני שבשעה ה' חמה במזרח ובשעה ז' חמה במערב

(i) לא מצי עד שני להשיב דמעשה קרה בשעה ז'

(4) תוספות ד"ה אחד אומר

(א) הקדמה

(i) זמן נץ החמה בשעה ב' ומחצה

(ב) קשיא

(i) חלק א'

(1) כמו דאמרינן דבין יממא ללילא לא טעי אינשי

(2) הוה לן נמי למימר בין קודם נץ לאחר נץ לא טעי אינשי

(ii) חלק ב'

(1) ולכן לרבא אליבא דר' מאיר בעד ראשון שאמר ב' ועד שני שאמר ג'

(2) האיך יכולין למימר אשר יכול להיות דמעשה בסוף ג' הוה ועד ראשון כיוון לתחלת ב' וטעה בשתי שעות חסר משהו

(3) הוה ל' להכיר דלא יתכן אשר מעשה הוה בתחלת ב' לפני הנץ

(ג) תירוצ

(i) לא טועין בין קודם לנץ לאחר הנץ דיקא היכא דמעידים ביחס לנץ כגון דמעיד אשר מעשה קודם נץ הוה

(ii) אבל עדים שמעדין בשעות יכולין למיטעי בשעה ב' לפני הנץ לשעה ב' ומחצה לאחר הנץ

(5) מהרש"א ד"ה אחד אומר

(א) הקדמה א'

(i) משמע מדברי תוספות דמיהת לא יכולין למיטעי בין שעה א' דכולה קודם הנץ לשעה ב' ומחצה לאחר הנץ

(ii) ודלכן בדרך משל

(1) ר' יהודה דאית ל' אשר עדותן קיימת באחד אומר בג' ואחד אומר בה'

(2) אית ל' נמי דעדותן בטילה באחד אומר בא' ואידך אומר בג'

(ב) הקדמה ב'

(i) קבענו לר' יהודה דכדי להזים עד שאמר ג' איצטריך שהמזימין טוענים עמנו היית החל משעה א' עד סוף שעה ה'

(ג) קשיא

(i) ליסגי להו להמזימין להעיד אשר עמנו הייתם החל משעה ב'

(ii) דהרי עד שאמר ג' לא יתכן דכוון לשעה א' דכולה קודם הנץ

(ד) תירוץ

(i) כדי להציל לכת א' מן עונש הזמה

(ii) מקילין אנן ואומרין דיכול להיות דכוון בטעות מן שעה שלאחר הנץ לשעה א' הגם דכולה קודם הנץ

(2) תוספות ד"ה אלא אמר רבא

(i) הקדמה

(1) קבענו לשיטת רבא דר' מאיר פליג אר' יהודה ואית לי' דעדותן בטילה באחד אומר בג' ואחד אומר בה'

(2) משום

(א) דאיניש מצי טעי לכל היותר ב' שעות חסר משהו

(ב) וכדי ליישב עדותן איצטריך למינקט

(i) אשר עד ראשון שאמר ג' כיוון לתחלת ג'

(ii) ואשר עד שני שאמר ה' כיוון לסוף ה'

(3) וזאת לא יתכן דהרי טעות זו יתירה מב' שעות חסר משהו

(ב) קשיא

(i) נקיים עדותן על ידי שננקוט אשר מעשה בג' ומחצה הוה ודכל עד טעה בשעה ומחצה

(ג) תירוץ

(i) רבא ס"ל דאין תולין דב' עדים שניהן טעו

(3) מהרש"א ד"ה אלא אמר רבא

(א) הקדמה

(i) קבענו לאביי אליבא דר' יהודה

(1) דבראשון אומר ג' ושני אומר ה' עדותן קיימת משום

(א) דנוקטין דראשון כוון לסוף ג' ושני כוון לתחלת ה'

(ב) איניש מצי טעה בשעה ומשהו

(ג) ומעשה כי הוה

(i) או בסוף ג' ועד שני טעה בשעה ומשהו

(ii) או בתחלת ה' ועד ראשון טעה בשעה ומשהו

(ב) קשיא

(i) אמאי לא הקשו תוספות קושייתן דלעיל אף לאביי אליבא דר' יהודה

(ii) דהיינו

(1) ליהוי עדותן קיימת אף באחד אומר ב' ושני אומר ה' על ידי שנאמר אשר בין ראשון בין שני טעה בשעה ומשהו ואשר מעשה כי הוה בסוף ג' או בתחלת ד'

(ג) שים לב

(i) דלא מצי תוספות להקשות קושייתן לאביי אליבא דר' מאיר

(ii) דהרי לשיטתו אין אדם טועה אלא משהו

(ד) תירוץ

(i) אביי יאמר לך

(1) דאכן יכול להיות דלר' יהודה עדותן קיימת אפילו בב' וה'

(2) והיינו טעמא דלא פירש ר' יהודה דעדותן קיימת אפילו בב' וה'

(3) כדי להודיעך כחו דר' מאיר דפוסל אפילו בג' וה'

(4) תוספות ד"ה לר' מאיר כמבואר במהרש"א ד"ה לר' מאיר

(א) קבענו לעיל

(i) דאע"ג דרבא ס"ל

(1) דכדי להציל נפש של מי שהעידו כת א' עליו מוטל עלינו

(2) לנקוט

(א) דעד ראשון כיוון להעיד דמעשה כי הוה בתחלת שעה שהעיד עלי'

(ב) וגם דעד שני כיוון להעיד דמעשה כי הוה בסוף שעה שהעיד עלי'

(ii) מ"מ

(1) לענין להציל עדי כת א' גופייהו מן הזמה

(2) נוקטין לכל עד אשר כיוון לתחלת שעה או לסוף שעה שהעיד עליו באותו אופן אשר ביותר יצילהו מעונש הזמה

(ב) קשיא

(i) עד ראשון שאמר ב' ועד שני שאמר ג' אמאי אמרת דעדים יכולין להזימם ע"י שיעידו דעמנו הייתם מתחלת א' עד סוף ה'

(ii) הרי עלינו לחוש

(1) אשר מזימין עצמו טעו שעה אחת וקרו לד' ה' והמעשה ה' בה' בזמן שהמזימין כבר הלכו להם

(2) ואין הכי נמי אשר עד ראשון מוזם לר' מאיר מחמת דאותו עד לא יכול למיטעי מסוף ב' עד תחלת ה' דהיינו יותר מב' שעות חסר משהו

(3) מכל מקום

(א) עד שני מצי למיטעי מסוף ג' עד תחלת ה' דהיינו פחות מב' שעות חסר משהו

(ב) וקי"ל דאין עדים מוזמים עד שיזומו כולן

(ג) המשך לשון תוספות

(i) "ונהי שהעדות מוכחשת היא שהרי אותו שאמר שתים לא הי' יכול לטעות עד ה'

(ii) מכל מקום מוזמים לא יהיו"

(ד) אשר משמעות דברי תוספות היינו

- (i) מיהת הא ודאי אשר אף אלו בקושטא קרו המזימין לד' ה' הועילו בעדותן לבטל עדותן של כת א'
- (ii) והי לך ב' טעמים
- (1) חדא
- (א) דלא מצינו למיקטל אותו האיש אשר העידו כת א' עליו
- (ב) על ספק אולי עדי כת א' בקושטא העידו והמזימין הן המה דטעו
- (2) ועוד
- (א) דבקררו המזימין לד' ה' מוכחשת עדותן דכת א'
- (ב) דאי אפשר דעד ראשון העיד בטעות דראה מעשה בב' הגם דבקושטא מעשה הוה בה'
- (ג) דהרי אף אלו היינו נוקטין אשר עד ראשון כיוון להעיד לסוף ב'
- (ד) מכל מקום
- (i) כדי למיטעי עד תחלת ה' איצטריך אשר עד ראשון טעה ביותר מב' שעות חסר משהו
- (ii) וזאת לא יתכן
- (5) מהרש"א ד"ה לר' מאיר
- (א) קשיא לתוספות
- (i) אמאי לא מקשי דלמא קרו לג' ה' ולכן אף עד ראשון אין להזימו דהרי יש לו טענה דבד' הוה מעשה
- (ii) השתא הא ודאי אשר תוספות כבר הכירו דבאופן זה נמי הוי עדות מוכחשת דמספיקא דדלמא טעו המזימין לא קטלינן אותו שהעידו כת א' עליו
- (iii) אבל דא קשיא לן
- (1) דמשמע מדברי תוספות אשר דיקא בקרו לד' ה' בטילה עדותן גם כן מטעם דלא טעי אינשי יותר מב' שעות חסר משהו
- (2) ותיקשי דבקררו לג' ה' גם כן מוכחשים מטעם זה
- (3) דאע"ג דמן סוף ב' לתחלת ד' ליכא ב' שעות חסר משהו
- (4) מכל מקום קבענו לר' מאיר אליבא דרבא
- (א) דמשום "ושפטו העדה והצילו העדה" לגבי הכחשה נוקטין אשר עד ראשון שאמר ב' כיוון לתחלת ב'
- (ב) ומן תחלת ב' עד תחלת ד' הוה ב' שעות ולא ב' שעות חסר משהו

תד"ה באיזה יום

בד"ה באיזה יום כו' אפילו לא כווננו איזה יום ה"ל תוזרין ומגידין ואין יכולין כו' עכ"ל לכאורה קשה דלמה אין יכולין לחזור דהא יכול אחד מהן לומר דמתחלה לא כוון יום החדש וטעה בעיבורא דירחא ותמצא יישוב לזה בחדושינו בפרק היו בודקין אהא שכתב מהרש"ל שם ליישב קושיית התוס' דלכך הוצרכנו למשיילינהו באיזה יום משום דעל שכווננו יום אחד לחודש יוכלו לחזור בו ולומר דטעו בקביעא דירחא אי לא שכווננו איזה יום וכבר דחינו שם דבריו דאל"כ בצרת לך מז' תקירות כמה בחודש וע"ש ליישב כל זה ודו"ק:

עיין מהרש"ל ומהרש"א בסנהדרין דף מ.

תד"ה לר' מאיר יהבינן להו

עיין ד"ה אחד אומר בדף יא:

דף יב:

תד"ה ולהך לישנא דאדם טועה שעה ומחצה

[דף יב עמוד ב] בד"ה ולהך לישנא כו' אפילו טעה בב' שעות היה יכול להקשות כו' שבחמש חמה כו' עכ"ל דמשמע להו דהמקשה הכא ודאי דידע הא דחמש חמה במזרח כו' דמתניתין היא ומיהו מהא דפריך לקמן חמש לא ניכול ומשני חמש חמה כו' משמע דהמקשה לא אסיק אדעתיה הא דחמש חמה כו' ויש ליישב ודו"ק:

(1) הקדמה

(א) בד"ה אחד אומר

(i) קבענו אשר

(1) לאביי לר' יהודה טעי אינשי שעה ומשהו

(2) לרבא לר' מאיר טעי אינשי שתי שעות חסר משהו

(ii) וקבענו עוד

(1) דר' יהודה קתני במשנה אשר "בחמש חמה במזרח ובשבע חמה במערב"

(2) גמרא בדף יא:

(א) הקדמה

(i) אכילת חמץ אסור דאורייתא מתחלת שעה ז'

(ii) רבנן עבדי הרחקה בשעות דטעי בהן אינשי ולכן גזרו דאכילת חמץ אסורה

(1) לר' מאיר החל מתחלת ו'

(2) לר' יהודה החל מתחלת ה'

(ב) קשיא לאביי

(i) לר' יהודה דלא טעי אינשי יותר משעה ומשהו ליהוי שרי למיכל עד סוף ה'

(ג) קשיא לרבא

(i) לר' מאיר דטעי אינשי שתי שעות פחות משהו ליאסר למיכל מתחלת שעה ה'

(ד) תירוץ לקושיא לרבא

(i) בנידון דידן לא יטעה שתי שעות חסר משהו

(ii) דבשעה ה' חמה במזרח ובז' במערב

(3) תוספות

(א) קשיא

(i) לאביי

(1) אמאי לא מקשי אשר ר' יהודה הוה לי' למישרי למיכל עד סוף ה' אפילו אי הוי טעי אינשי הרבה יותר משעה ומשהו

(2) דהרי מ"מ יכיר כשיעבור שעה ה' מחמת דחמה אינה במזרח לאחר שעה ה'

4) מהרש"א

א) תוספות בקושייתיהו נוקטין

(i) דמחמת דר' יהודה קובע במשנה אשר בשעה ה' חמה במזרח וכו'

(ii) מוכרח אשר מקשן כבר אסיק אדעת' הך שיטה דר' יהודה

ב) ברם

(i) מהא דלאחר כך מקשין לרבא ומתציין אשר ה' חמה במזרח וכו'

(ii) משמע אשר בעוד דהקשו לאבבי אכתי לא אסיק אדעתייהו שיטה זו

דף יג.

תד"ה רבן גמליאל לאו מכריע

[דף יג עמוד א] בד"ה ר"ג לאו מכריע כו' וי"ל דאאיבעית אימא סמיך כו' עכ"ל וק"ק
דמ"מ קשה מאי דעתיה דמתרץ דקאמר ההיא לאו סתמא היא משום דקשיא מותר
דממ"נ ההיא דכל שעה סתמא כחד מינייהו ולא כר' יהודה וק"ל:

(1) גמרא

(א) רב נחמן אמר רב ס"ל דהלכה כר' יהודה במחלוקת מסויימת בין ר' מאיר ור' יהודה ורבן גמליאל

(ב) קשיא א' לרב

(i) הוה לי' לרב ליפסוק כר' מאיר משום דמשנה בדף כא: סותם כר' מאיר

(ג) תירוץ לקשיא א'

(i) משום קשיא מסויימת דקורין לה "קשיא מותר"

(ii) קא מסקי בגמרא דף כא. אשר הך משנה בדף כא: כרבן גמליאל אתיא

(ד) קשיא ב' לרב

(i) אמאי לא פסק רב כרבן גמליאל דלכאורה מכריע הוא בין ר' מאיר לר' יהודה

(1) תירוץ "אי בעית אימא" לקשיא ב' לרב

(א) רב קא סמיך על ברייתא דס"ל כר' יהודה

(2) תוספות

(א) קשיא

(i) אמאי לא קא רב כרבן גמליאל מחמת דקשיא מותר במשנה בדף כא.

(ב) תירוץ

(i) מכח "קשיא מותר" לא ברור לן אלא דלא ס"ל כר' יהודה ואכתי יכול להיות דס"ל או כר'
מאיר או כרבן גמליאל

(ג) קשיא

(i) לכל הפחות הוי לי' רב למימר דאין הלכה כר' יהודה

(ד) תירוץ

(i) קבענו בתירוץ לקושיא ב' אשר רב על ברייתא סמיך למיפסק כר' יהודה

(3) מהרש"א

(א) קשיא

(i) תירוץ של תוספות אין לה מקום בשלב סוגיין לפני שהקשו קושיא ב' ואכתי לא אסיק
ברייתא אדעת' דמקשן

תד"ה ושורפין

בד"ה ושורפין כו' שרי לשורפה כמו לטמאותה דשרי ר"מ בס"פ כו' עכ"ל והאי תנא דהכא בהך מלתא כו' מ"ס"ל דקתני שורפין תרומות תלויות טמאות וטהורות כו' דמשמע ביחד דהאי לישנא תנא ר"מ לקמן בס"פ אבל ר"י פליג התם וקאמר דשורפין תלויה בפני עצמה וטמאה בפני עצמה וטהורה בפני עצמה וצ"ל לר"י דאע"ג דשרי לשורפה משום דסופה ליאסר ולילך לאיבוד מ"מ אסור לטמאה בחנם אבל לשורפה שרי משום דלא בדילי מיניה ואתי לאוכלה בפסח וק"ל:

(1) ברייתא

(א) ערב פסח שחל בשבת "שורפין תרומות טמאות וטהורות"

(2) תוספות כמבואר במהרש"א

(i) בנידון דידן תרומות של חמץ הולכין לאיבוד ולכן מותר לשרוף תרומות טהורות וטמאות ביחד

(ii) ולא איכפת לן דבאופן זה יטמאו טמאות לטהורות

(ב) והא ראי'

(i) דאף ר' מאיר בדף כ: משתמש בלשון "שורפין תרומות טמאות וטהורות"

(ii) והתם מבורר דאית לי' דמותר לשורפן ביחד

(3) מהרש"א

(א) ר' יוסי פליג אר' מאיר בדף כ: ואית לי' דשרי לשרוף תרומות טהורות לפני הפסח אבל אסור לטמאותן ולכן מצריך דלפני הפסח ישרפו טהורות לעצמן וטמאות לעצמן

(ב) שאלה

(i) מאי טעמא דר' יוסי

(ii) הרי על כל פנים הולכין טהורות לאיבוד

(ג) תשובה

(i) מכל מקום אין לאבדן "בחנם"

(ד) קשיא

(i) אם כן אף לא יהא שרי לשורפן דבחנם הוה מחמת דמדאורייתא בביטול בעלמא סגי

(ה) תירוץ

(i) שריפה זו אינה בחנם משום דלא בדיל מיני' ואי לאו דשורפן חיישינן דלמא אתא לאוכלן

(ii) משא"כ לטמאה הוי בחנם דהרי מצוי לשרוף טהורות לעצמן

רש"י ד"ה לא בערב שבת

בפירש"י בד"ה לא בע"ש כו' והיום ע"ש ולמחר עי"ט עכ"ל ק"ק כיון דעי"ט למחר בשבת הוא מה שייך בו מפני הטורח דהא ודאי אסור לטרוח משבת ליו"ט ואי יש תחומין למעלה מי' איכא שפיר טעמא דאין אליהו בא בשבת כדאמרינן פרק מי שהוציא והו וק"ל:

(1) רש"י

(א) מפני הטורח לא יבא אליהו הנביא לא בערב שבת ולא בערב יום טוב

(ב) נמצא

(i) דהיכא די"ד ניסן חל בשבת

(ii) לא יבא אליהו

(1) לא בי"ג ניסן שהיא ערב שבת

(2) ולא בשבת שהיא ערב יום טוב

(2) מהרש"א

(א) קשיא

(i) אמאי איננו בא בשבת שהיא ערב יום טוב

(ii) הרי לא שרי לטרוח בשבת ליום טוב

(ב) תירוץ

(i) אי יש תחומין למעלה מי' (שבת דף מג)

(1) מובן דאינו בא מטעם איסור לצאת מחוץ לתחום

תד"ה מאי לאו לנכרים

תוס' מאי לאו לעובדי כוכבים כו' מ"ש מאלמנה דמוכרת לאחרים שלא בב"ד ובב"ד יכולה לעכב אפילו לעצמה כו' עכ"ל יש לדקדק בדבריהם שפתחו בתרתי חדא מ"ש מאלמנה דמוכרת לאחרים שלא בב"ד ועוד דבב"ד יכולה לעכב לעצמה משא"כ הכא דדוקא לאחר ובב"ד ובתירוצם גבי אלמנה לא הזכירו רק הך חדא דמוכרת שלא בב"ד משום חינא וגבי יתמי הזכירו הך חדא דיכול לעכב לעצמו בב"ד ויש ליישב ודו"ק:

(1) גמרא כמבואר בתוספות

(א) הקדמה

- (i) מפני החשד לא ימכור נפקד לפיקדון שלו אי לאו דאיכא שומת בית דין
- (ii) ואף בשומת ב"ד לא יקנהו לעצמו משום חשדא שמא יאמרו אשר שומת בית דין ריעותא היתה לה

(ב) קשיא

- (i) אלמנה מותרת לקחת לעצמה בשומת בית דין
- (ii) ומותרת למכור לאחר אף בלא שומא

(ג) תירוצ

- (i) מותרת למכור לאחר בלא שומא משום חינא כדי שירצו לנושאה

(2) מהרש"א

(א) קשיא

- (i) לא תירצו למה מותרת לקחת לעצמה בשומת בית דין

(3) המשך תוספות

(א) קשיא

(i) נפקד של יתומים

(1) מותר לקחת לעצמו בשומת בית דין

(2) ומותר למכור לאחר אף בלא שומא

(ב) תירוצ

- (i) מותר לקחת לעצמו משום דב"ד הם דהפקידו נכסי יתומים אצלו

(4) מהרש"א

(א) קשיא

- (i) לא תירצו למה מותר למכור לאחר בלא שומת בית דין